

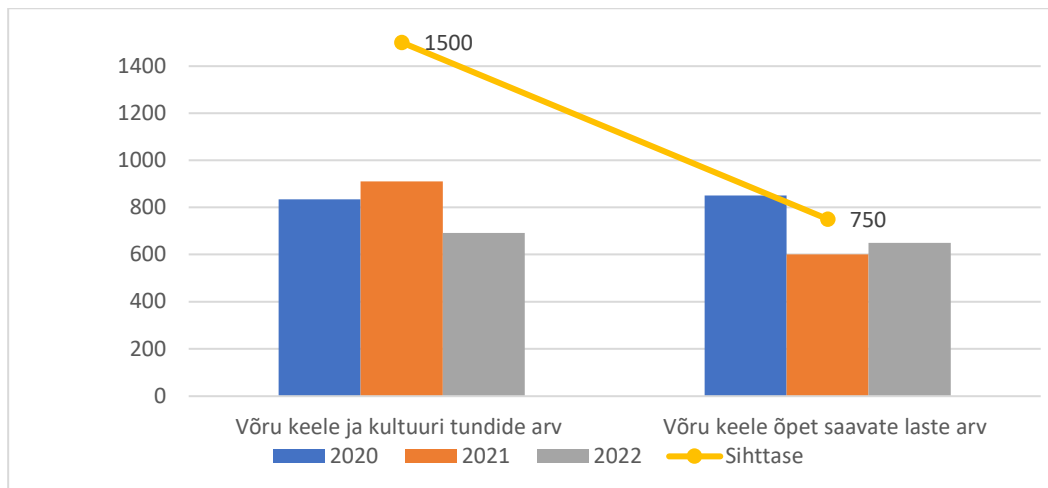
Lisa 1 AUDITI TULEMUSED – A OSA

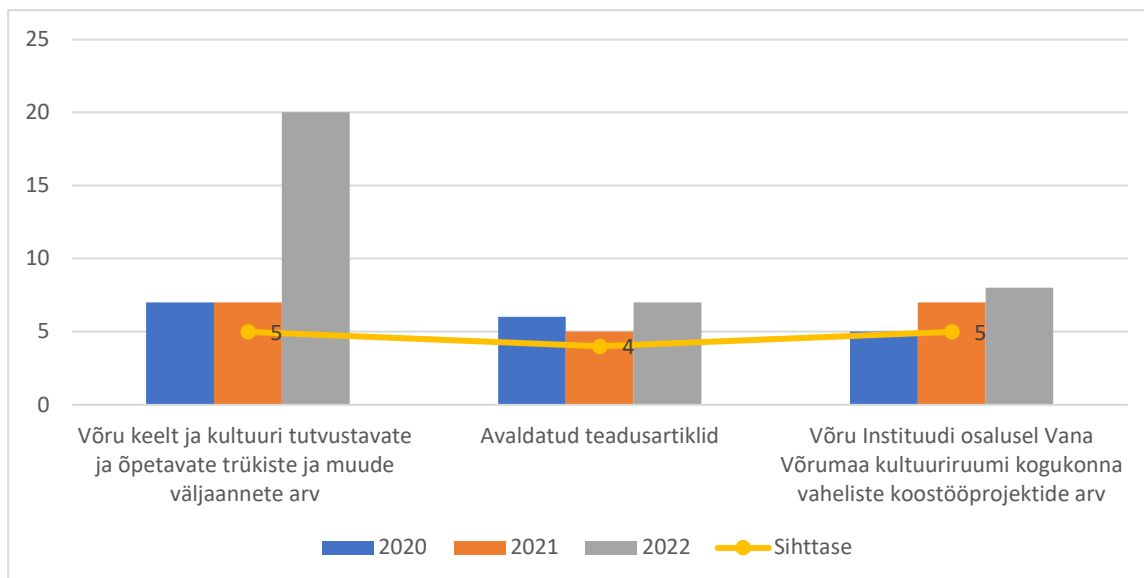
4.1. Võru Instituut kui teadusasutus

Eelmises auditis toodi välja, et **Võru Instituut** (edaspidi ka kui *WI* ja/või *Instituut*) **ei ole evalveeritud teadus- ja arendusasutus**. 2010. aastal saadi negatiivne evalveerimise tulemus ning uuesti evalveerimine on direktori selgituse kohaselt ressursipuuduse tõttu tegemata jäänud/edasi lükkunud. Ka 2023. a on olukord sama - Instituut ei ole taotlenud evalveerimist.

Selgus, et:

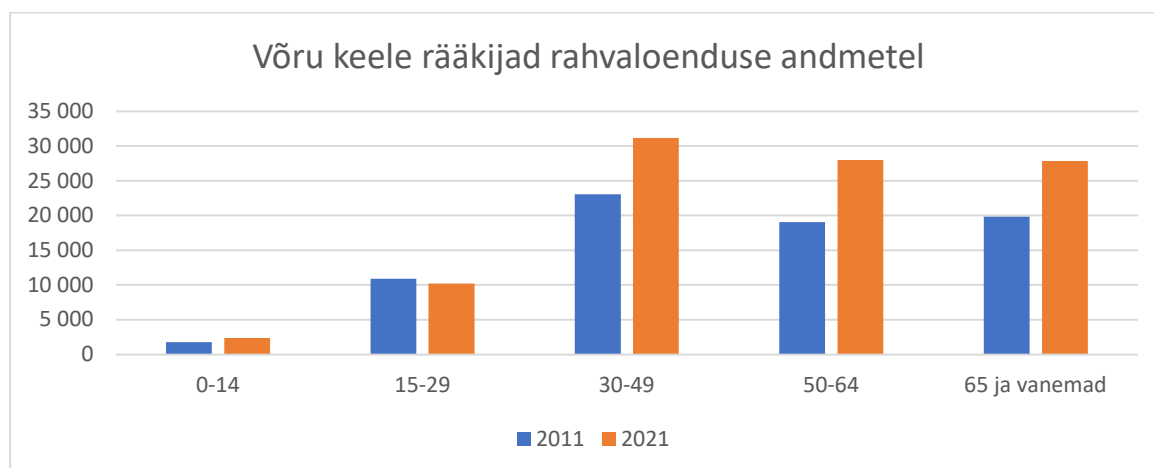
- 1) Kui hinnata WI teenustele seadud eesmärkide täitmist (WI seatud TERE mõõdikud) aastate võrdluses, siis tegelike näitajate ja sihttasemete võrdluses saab välja tuua, et tundide arv ja võru keelset õpet saavate laste arvu näitajate osas on arenguruumi. Sihttasemest on puudu vastavalt 53% ja 13 %. Direktori selgituste kohaselt ei ole WI õppeasutus ning võru keele ja kultuuri tundide arv, samamoodi nagu võrukeelset õpet saavate laste arv, ei sõltu Instituudist. Võru keele ja kultuuri tundide arv sõltub koolijuhtide otsustest ning võrukeelset õpet saavate laste arv sõltub koolijuhtide otsustest ja piirkonna demograafilistest muutustest.

Allikas: Võru Instituut analüütika, TERE andmed, esitatud KuMle.

Kui vaadata mõjumõõdikut, mida peab olulisemaks WI, on võru keele rääkijate arv koguarvuna tõusnud, mis on hea tulemus.

Allikas: STAT andmebaas RL214462: EESTI KEELT KÕNELEV RAHVASTIK MURDEKEELE OSKUSE, VANUSERÜHMA, SOO JA ELUKOHA (HALDUSÜKSUS) JÄRGI, 31. DETSEMBER 2021 ja WI andmed 2011. a

2) Kui võrrelda juriidilist tegevusvormi teiste analoogsete murdekeeltega seotud asutustega, on Võru Instituut ainukesena riigiasutus. 2015. liideti juurde Võru kui Põlvamaa maakondlikud riigimuseumid. Nimetusena on jäänud instituut, kuigi eelarvest ja töötajaskonna mahust on 2/3 seotud muuseumi valdkonnaga.

Instituutide jagunemine õigusliku vormi järgi

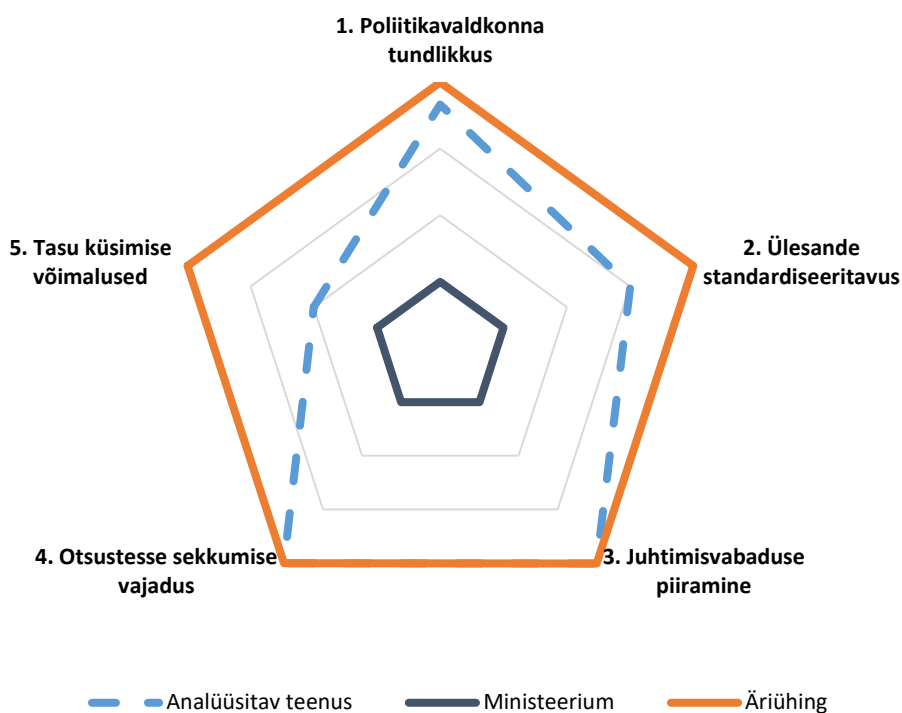
Instituudi nimetus	Õiguslik vorm	Asutajad
Kihnu Kultuuri Instituut	sihtasutus	Kihnu Vallavalitsus, 2 eraisikut
Mulgi Kultuuri Instituut	mittetulundusühing	Mulgi vald, Tõrva vald, Viljandi vald
Seto Instituut	sihtasutus	2 eraisikut. Sihtasutusega seotud nõuandvaks koguks on MTÜ Setomaa Teadusnõukogu. Nõukogusse kuuluvad 2 Setomaa valla esindajat, 1 Kultuuriministeeriumi esindaja ja 3 MTÜ Setomaa Teadusnõukogu esindajat
Viru Instituut	mittetulundusühing	12 asutajaliiget
Võru Instituut	riigiasutus	Kultuuriministeeriumi valitsemisalas

Allikas: „Ülevaade kultuuriruumide ja kultuuri instituutide tegevustest perioodil 2017-2020“, koostajaks KuM ja Eesti Rahvakultuuri Keskus, 2021. a., audiitori täiendused Äriregistri andmetel

3) WI on põhimääruse alusel valitsusasutuse hallatav teadus-arendusasutus. Vabariigi Valitsuse seaduse § 43 lg 2 alusel hallatava riigiasutuse põhiülesandeks ei ole täidesaatva riigivõimu teostamine. Nad teenindavad valitsusasutusi või täidavad teisi riiklikke ülesandeid kultuuri, hariduse, sotsiaal- või muus valdkonnas. Teadus ja arendustegevuse korralduse seaduse § 6 lg 1 kohaselt riigiasutusena tegutseva teadus- ja arendusasutuse moodustab, korraldab ümber ja selle tegevuse lõpetab Vabariigi Valitsus.

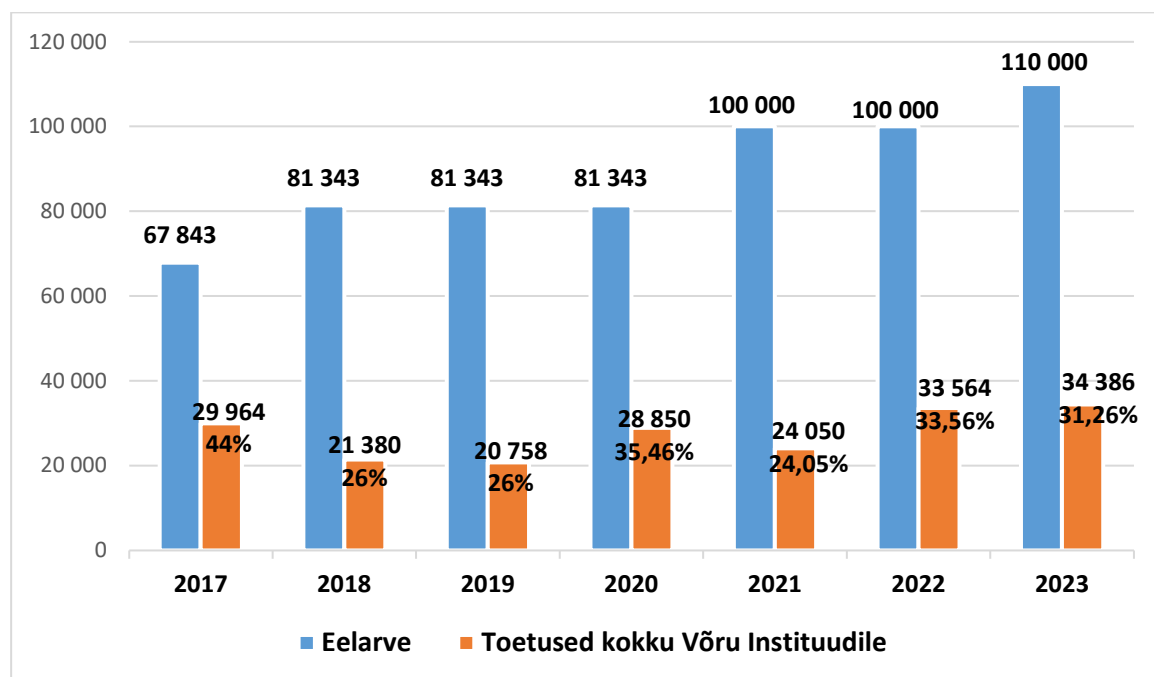
Hetkel on kohalik kogukond (KOVd, muud huvilised) WI tegevustesse kaasatud läbi teadusnõukogu, kuid omaniku/asutaja vastutus puudub. Samas ei ole tegemist riikliku ülesande täitmisega, vaid analoogselt teiste murdekeelte instituutidega, kohaliku keeleruumi ja pärimuse hoidmise, edasikandmise ja väärtustamisega. Seda kinnitab WI tugevad seosed, huvid MTÜdega, vt tähelepanek 2.

4) Viisime läbi juriidilise tegevusvormi hindamise. Aluseks: RM kodulehel avaldatud tööriist, vt <https://fin.ee/riik-ja-omavalitsused-planeeringud/riigihaldus/riigireform>

Tulemusena selgub, et WI saab edukalt toimida kasutades muud tegevusvormi, kaasates ka enam kogukondi (KOV, MTÜd vmt). Analoogselt teiste kultuuriruumide instituutidega, riik saab jätkata rahastust, kuid asutajatena võiksid olla eestvedajad kohalikud.

5) Võru Instituudi toetuste osakaal Võru kultuuriruumi toetustest, mida jagab Eesti Rahvakultuuri Keskus on püsinud keskmiselt 31,4% juures. Toetustest on ressurs peamiselt suunatud keele ja hariduse projektidele.

Allikas: analüüs, Võru Instituudile eraldatud toetuste osakaal Võru kultuuriruumi eelarvest, lk 35, täiendatud 2022 ja 2023 andmetega

Toetuse stabiilne osakaal viitab, et tegemist ei ole klassikalise täidesaatva riigivõimu asutusega, vaid asutusega, mis peaks enam tegema koostööd KOV ja teiste analoogsete MTÜga.

Nii on samas valdkonnas aktiivne taotleja MTÜ Võro Selts, mille tegevuse eesmärk seltsi põhikirja järgi on säilitada ja arendada ajaloolise Võromaa ja Setomaa keelelist ning kultuurilist eripära. Ühisosa on olemas. WI teeb tihedat koostööd MTÜga Vana Võromaa Käsitüü, hallates ühiselt vana-võromaa käsitööd umapuut.ee ja võimaldades käsitöölistel oma toodangut müüa. Vt ka tähelepanek 2.

6) hinnates WI saadud toetusi perioodil 2018-2022, on peamised rahastuspartnerid Eesti Rahvakultuuri Keskus, KULKA ja Haridus- ja Teadusministeerium, stabiilselt alates 2020 ka RM.

2017. a siseauditis juhiti tähelepanu, et Instituut taotleb põhitegevuste jaoks toetusi konkureerides kohalike MTÜdega. Põhitegevuste rahastamiseks toetuste taotlemine on halduskoormav nii taotlejale kui rahastajatele. Riigieelarveline asutus ei peaks konkureerima toetustele. Piiratud ressursside tingimustes on aga toetuse taotlemine riigiasutustele vajalik, mistõttu ei ole tegemist etteheitega WI-le.

TOETUSTE LAEKUMISED	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Eesti Rahvakultuuri Keskus	0	21 380	20 758	25 965	21 168	31 188
Maaeluministeerium	0	25 000	25 000			
Eesti Kultuurkapital	10 265	13 632	16 326	31 885	24 632	23 714
HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUM	0	59 476	30 093	20 000	26 600	27 600
Kultuuriministeerium	0	10 325			2 882	
Eesti Autorite Ühing	0	1 000				
Sihtasutus Võrumaa Arenduskeskus	0	90		3 000	800	
Võru Linnavalitsus	2 050	150				2 000
Suomalaisen Kirjallisuuden	0		850			
Rahandusministeerium	0			25 000	25 000	25 000
Põlva Omavalitsuste Liit	0					100
Setomaa Vallavalitsus	0					300
Emakeele Selts	833					

7) Eestis on olemas teadus-arendusasutuse struktuuriüksusena tegutsev Tartu Ülikooli Lõuna-Eesti keele- ja kultuuriuuringute Keskus, vt täpsemalt <https://keel.ut.ee/et/sisu/louna-eesti-keele-ja-kultuuriuuringute-keskus>. Keskuse peamiseks ülesandeks on Lõuna-Eestis kõneldavate põliskeelte (võro, seto ja mulgi keele) ja lõunaeesti kultuuri õpetamine ehk

lõunaesti keelest ja kultuurist teadliku järelpõlve kasvatamine. WI on rohkem keskendunud piirkonnas võru keele õpetamisele ja arengule, TÜ aga pakub võimalust tudengitele õppida ja arendada kõiki lõunaesti murdekeeli. Asutused teevad omavahel tihedat koostööd, WI direktor on ühtlasi ka Keskuse nõukogu liige.

8) Teadus- ja arendustegevuse korralduse (TAKS) seaduses on määratletud, mis tingimustel on asutus teadusasutus. § 3 on sätestatud, mis tingimustele peab vastama:

Nõue TAKS § 3 lg 1 ja 2
1) põhitegevus on alusuuringute, rakendusuuringute või arendustegevuse või mitme nimetatud tegevuse läbiviimine;
2) põhitegevusega kaasnevaks tegevuseks on levitada teadmisi õpetamise, publitseerimise või tehnoloogiasiirde kaudu;
3) liikmeskonda kuuluvad põhitegevuseks vajalike alus- ja rakendusuuringute või arendustegevusega tegelevad akadeemilised töötajad ning teised teadus- ja arendustegevusega seotud töötajad;
4) hooned, ruumid, sisustus ja muu vara on piisavad ning sobivad põhitegevuse läbiviimiseks;
5) riigieelarvelistest vahenditest finantseeritud põhitegevuse tulemused, millega ei kaasne intellektuaalomandiõigused, on avalik teave;
6) käesoleva lõike punktides 1 ja 2 nimetatud tegevuste tulemustest, sealhulgas intellektuaalomandiõigustest saadud kasum, investeeritakse teadus- ja arendustegevusse, selle tulemuste levitamisse või õpetamisse;
7) majandustegevus (toodete ja teenuste pakkumine teataval turul) ja käesoleva lõike punktides 1 ja 2 nimetatud tegevused, mis vastavad punktide 5 ja 6 nõuetele (mittemajanduslik tegevus), nende kulud ja rahastamine on teadus- ja arendusasutuse raamatupidamises selgelt eristatud;
(2) teadus- ja arendusasutusel on õigus taotleda käesolevas seaduses sätestatud alusel oma teadus- ja arendustegevuse finantseerimist riigieelarvest juhul, kui tema teadus- ja arendustegevus on vähemalt ühes valdkonnas korraliselt positiivselt evalveeritud.

Nõuetest on faktiliselt täitmata viimane nõue ja seda aastast 2011. Ülejäänud nõuete täitmisele saab hinnangu anda evalveerimismeeskond.

9) HTMi intervjueritud ametnike hinnangul jäävad avalikele andmetele tuginedes WI teadus-arendustegevuse praegune maht, tulemused väheseks, et eelduslikult edukalt läbida ja saada positiivne evalveerimine. Eestis juba toimib praktika, et asutus saab tegeleda teadus-arendustegevusega ilma, et asutuse põhimääruses oleks määratletud tegevusvormina teadus-arendusasutus. Nii toimib näiteks hallatava riigiasutusena Eesti Rahva Muuseum.

Teadusnõukogu kahe liikme isiklik arvamus (ei ole küsitud kõigi 15-liikme arvamus) on, et asutus saab jätkata praegust tegevust edukalt mõnes muus tegevusvormis ja ilma 15-liikmelise teadusnõukoguta.

Kui asutus läbib positiivselt evalveerimise, tagatakse asutusele riigi baasrahastus (teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus 15¹) ehk oleks võimalik juurde saada lisaressurssi.

Olulisus	Tähelepanek 1
Kriitiline	<p>Võru Instituut ei ole evalveeritud teadus- ja arendusasutus (aastast 2011). Instituudi riigiasutuse tegevusvorm ei ole, arvestades riigireformi eesmärki ja tegevusvormi hindamise tulemusi, ülesannete täitmiseks sobivaim (VVS § 43 lg kohaselt ei teenindata valitsusasutust ega täideta otseselt riiklikku ülesannet, KOV vastutus puudub). Vt ka tähelepanek 2</p>
<p>Risk: õigusaktidele mittevastavus, riigiressursside ebamõistlik majandamine</p>	
<p>Soovitused KuMle: algatada diskussioonid WI tegevusvormi täiendavaks analüüsimiseks, vajadusel ümberkujundamiseks, vähendades dubleerimist ja riigiressursside mittemõistlikku kasutamist. Kaaluda, kas lähtuda riigireformi eesmärgist - omavalitsuslikku laadi ning kohapealset otsustamist võimaldavad ülesanded koos vajalike ja piisavate ressurssidega üle anda riigilt kohalikele omavalitsustele.</p>	
<p><u>KuM sisuvaldkondadega koostöös väljatöötatud alternatiivid:</u> a) lahutada teadus-arendustegevus ja muuseumid. Teadus-arendustegevus ehk nn Instituudi ülesanded anda üle koos olemasoleva rahastusega KOV kogukonnaga seonduvale institutsioonile. Tulemusena suureneb kohaliku kogukonna kaasatus ning edaspidi ka haldus- ja projektivõimekus kuna tekivad vabamad võimalused erinevatest fondidest, sh eraannetajatelt raha taotlemiseks. Võimalik, et potentsiaalsed eraannetajad ei soovi toetada riigiasutust.</p> <p>b) muuta Instituudi tegevusvormi, kujundades riigiasutuse ümber tavaliseks hallatavaks riigiasutuseks ja/või sihtasutuseks Vana Võrumaa Muuseumid, kutsudes asutajate ringi võimalusel ka KOVd. Teadus-arendustöö saab muuseumides toimida ka ilma evalveerimata, keskendudes muuseumide kogudele ning kohaliku-piirkonna pärimusega seonduva ajaloo tutvustamisele sh võru keele arendamisele läbi muuseumi haridusprogrammide. Sihtasutuse tegevusvorm suunab enam omatulude teenimisele ning tekib positiivne surve lähtuda kliendist ja tema rahulolust. Suureneb kohaliku kogukonna kaasatus ning edaspidi ka haldus- ja projektivõimekus kaasata nii eraraha kui ka taotleda fondidest (KOV, riigi ja välisvahendid).</p> <p>c) jätkata vanaviisi riigiasutuse vormis nn teadusasutusena. Kui positiivne evalveerimine ei õnnestu, krooniline rahapuudus teadustöös suureneb + väheneb võimalus palgata teaduskraadiga töötajaid.</p>	
<p>1) WI kommentaar: Ei nõustu juriidilise tegevusvormi sobivuse analüüsiga. Sügis/Talv 2023 on WI-l plaanis esitada taotlus teadus- arendusasutuse evalveerimise protsessi algatamiseks.<u>WI kui riigiasutus:</u> Fakt kui selline on õige, aga audiitorid on jätnud täielikult analüüsimata asjaolud, millised on erinevate kultuuripiirkondade sihtgruppide suurused (REL2021 järgi on võru keele oskajaid 99 560 ehk peaaegu 2 korda rohkem kui kõigi teiste põliste piirkonnakeelte, murrete ja murrakute oskajate arv kokku) ja vajadused. Arvestamata on, et Kihnu Kultuuri Instituut ja Seto Instituut tegutsevad ühe omavalitsuse piires, Mulgi Kultuuri Instituudi tegevus puudutab kolme omavalitsuse territooriumi, aga VI tegevus hõlmab 8 omavalitsuse territooriume kolmes maakonnas. Samuti on jäetud täiesti analüüsimata teiste kultuuriruumide instituutide rahastamise ja tegevuse probleemid ning aruandes on jäetud vale mulje, justkui teised nimetatud insituudid oleksid oma õigusliku vormi ja rahastusega rahul või et rahastamine ja tegevusvorm oleks nende eesmärkide saavutamise vajadustele vastavad ja piisavad. Samuti on analüüsimata maailmapraktika, kuigi näiteid analoogsete instituutide kohta on. Näiteks kveeni keele ja kultuuriga tegelev Kveeni Instituut (https://www.kvenskinstitutt.no/) on Norra kultuurministeeriumi allasutus ja riigieelarvelisel rahastusel (kveeni keele oskajate arv on alla 10 tuhande</p>	

<https://www.ethnologue.com/language/fkv/> ehk ca 10 korda väiksem kui võru keele oskajate arv).

- 2) KOVde kaasatus - ei ole esitanud ühtegi tõendit selle kohta, et kohalik kogukond (KOVd, muud huvilised) oleksid huvitatud omaniku või asutaja vastutusest. Nagu juba mainitud, ei ole kogutud tõendeid ega analüüsinud ka seda, milline on „teiste murdekeelte instituutide“, kus KOV-d on omanikuks/asutajaks, olukord ja millised on nende probleemid. Pealegi on WI kaasanud KOVid ja kohalikku kogukonda muul moel väga paljude ühistesse projektidesse või kuidas VI on kaasatud kohaliku kogukonna tegevustesse. Tekib ka küsimus, kas Vana-Võromaa kohalikel omavalitsuste (VI tegevus puudutab otseselt 8 omavalitsuse territooriumi) eelarved võimaldaks VI tegevusse panustada suuremas mahus kui seni on panustatud.
- 3) Riiklike ülesannete täitmine ja võrdlus analoogsete murdekeelte instituutidega - ei ole esitanud ühtegi tõendit ega auditileidu selle kohta, et VI oleks jätnud edendamata regionaalpoliitilisi uuringuid või ei toetaks Võrumaa kultuurielu ja arendustegevust, milleks Vabariigi Valitsus Võru Instituudi 1995.a asutas. Samuti ei ole esitatud ühtegi tõendit ega auditileidu selle kohta, et VI oleks jätnud täitmata talle põhimäärusega pandud riiklike ülesandeid kultuuri, hariduse, sotsiaal- või muus valdkonnas. Kuna põhimäärusega on Wlle pandud teised riiklikud ülesanded kui aruande projektis mainitud „teistel murdekeelte instituutidel“, nt kultuuriministri määrusega nr 5 (30.09.2014) ja määrusega nr 6 (30.09.2014) on Võru Instituudile üle antud kahe varasema riigiasutuse ülesanded, ei ole siin analoogiat „teiste murdekeelsete instituutidega“.
- 4) muu tegevusvormi võimalikkus – ei ole esitatud ühtegi tõendit selle kohta, et praegune tegevusvorm ei võimalda kogukondi kaasata või et kohalikke kogukondi (KOV, MTÜd vmt) oleks praeguse tegevusvormi puhul kaasatud vähe. Ei selgu, kas teatakse kuidas käib nendemainitud teiste instituutide tegevuse rahastamine ning et teiste kultuuriruumide instituutide puhul mingit riiklikku otserahastamist ei toimu. Teatavasti nii kihnlaste, setode, mulkide kui virukeste instituudid on pidanud tegevustoetust taotlema Eesti Rahvakultuuri Keskuse (ERKK) vastavatest meetmetest lisaks projektitoetuste taotlustele. Kui ettepanek on, et VI riigipoolne rahastus oleks analoogne teiste kultuuriruumide instituutidega, siis arvestades nendele teistele mainitud instituutidele antud riiklike toetuste mahtu (ERKK direktori käskkirjad, millega on eraldatud riigi raha auditiaruandes mainitud instituutidele, on avalikud), tähendab see VI eelarve vähendamist kümnetes kordades ja see toob paratamatult kaasa VI senise tegevuse valdavas osas lõpetamise. Ehk mida tegelikkuses tähendaks VI rahastamine analoogselt teiste kultuuriruumide instituutidega? Väljapakutud lahendus suurendaks nii VI kui ERKK halduskoormust. Kui VI riigipoolne rahastamine peaks toimuma kuidagi muul moel võrreldes teiste kultuuriruumide instituutide rahastamisega, siis ei ole tegemist analoogiaga.
- 5) Audiitorid ei ole aruande projektis esitanud ühtegi tõendit, kriteeriumit ega analüüsi selle kohta, kuidas toetuste osakaalu põhjal saab teha mingeid järeldusi asutuse vormi kohta. Samuti ei ole aruande projektis kirjeldatud leide ega tähelepanekuid, mille põhjal järeldada, et VI teeb KOVide ja MTÜ-dega vähem koostööd kui peaks või võiks. Kuna auditi eesmärgiks oli hinnata VI sisekontrollisüsteemi toimimist, siis tulnuks auditi käigus hinnata, kas toetusi on küsitud vastavalt kehtivatele õigusaktidele, kas toetusi on eraldatud vastavalt kehtivatele õigusaktidele ning kas toetusi on kasutatud eesmärkidel, milleks toetusi on eraldatud, kuid selle kohta aruande projektis ei ole midagi.
- 6) Erinevate ametnike hinnangud evalveerimise kriteeriumite võimaliku täitmise või mittetäitmise kohta ei ole asjassepuutuv info, sest teadus- ja arendustegevuse hindamiskriteeriumitele vastavuse hindamiseks on oma reeglid, mis praegusel juhul on täitmata. VI ei ole koostanud eneseanalüüsi aruannet, ei ole moodustatud vastavat hindamiskomisjoni jne. Kuna igasuguste

muude sellesisuliste hinnangute näol, sõltumata sellest, kui tõenäolised või ebatõenäolised need tunduvad, on tegemist spekulatsioonidega. Kui järgmisel aastal peaksime saama teise negatiivse evalveerimise hinnangu, siis seal on kindlasti analüüsimise koht, mis vormis peaksime tegutsema. 2023. a sügisel plaanime esitada taotluse evalveerimiseks.

- 7) VI TN kahe liikme arvamus ei ole piisav asjakohane informatsioon, sest esiteks ei kajasta see TN seisukohta ja teiseks ei ole audiitorid esitanud analüüsi ega muid tõendeid, miks mõni muu tegevusvorm ilma 15-liikmelise teadusnõukoguta oleks parem tegevusvorm kui praegune vorm koos praeguse teadusnõukoguga. Kuna TN roll tuleneb teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusest (§7 lg 3) ja ministri kinnitatud põhimäärusest (§§ 7, 8 ja 9) ning audiitorid ei ole kogunud ega aruandes esitanud mingeid tõendeid selle kohta, et VI TN oleks mõned temale pandud ülesandeid täitmata jätnud või neid halvasti täitnud.
- 8) VI on taotlusvoorudes osalenud samadel tingimustel kui MTÜ-d, teised riigiasutused, riigi asutatud sihtasutused, avalik-õiguslikud sihtasutused jne. Ka Tartu Ülikool on pidanud juba aastaid taotlema ja on ka saanud sihtotstarbelist toetust Eesti Rahvakultuuri Keskuse erinevatest kultuuriruumide meetmetest Lõuna-Eesti keele ja kultuuriuringute keskuse põhitegevuse rahastamiseks.
- 9) ei ole esitatud ühtegi auditileidu ega analüüsi selle kohta, et riigiressursse ei oleks kasutatud VI põhiülesannete täitmiseks ja mille kohta saaks anda hinnangu, et ressursikasutus oleks olnud mittemõistlik.
- 10) ei ole esitanud ei asjakohaseid analüüse ega hindamisi, mille alusel saaks järeldada, et teadusarendustegevuse ja muuseumite lahutamise suurendamiseks kohaliku kogukonna kaasatust ning haldus- ja projektivõimekust võrreldes jätkamisega praeguse tegevusvormiga. Potentsiaalsetel eraannetatutel on seniajani olnud ja on jätkuvalt võimalik annetada võru keele ja kultuuri edendamiseks raha MTÜ-le Võro Selts VKKF ja seda nad on juba ka teinud.

SAO kommentaar: Audit toimub alati kindlates ajalistes raamides, fokuseeritud eesmärgiga, fikseerides auditi toimumise ajal oleva seisuga. Antud siseauditi eesmärgiks ei olnud eraldiseisvalt hinnata WI toetuste taotlemise ja kasutamise vastavust ning eesmärgipärasust. Toetuste stabiilne osakaal viitab faktille, et riigiasutus küsib oma põhitegevuse tarbeks stabiilselt toetust selmet oleks tegemist projektitoetusega ühekordseks otstarbeks. Tegemist ei ole etteheitega WI-le.

Auditi läbiviijad ei pidanud pingelise ajakava tõttu vajalikuks läbi viia kõigi teadusnõukogu liikmete hulgas küsitlust, kuid see on võimalik jätkuanalüüsina. Eesmärk oli testida RM mudeli alusel olemasoleva tegevusvormi sobivust ning saada nn infona sisend osadelt teadusnõukogu liikmetelt, ennekõike aga poliitika kujundajatelt (KuM, HTM). Kahe liikmega tehtud intervjuus antud subjektiivne arvamus on esitatud infoks. Riigiasutuse reorganiseerimise otsuse teeb asutaja.

4.2. Instituut ja huvide konflikti olukorrad sh tehingud seotud isikutega

Huvide konflikti ja tehinguid seotud isikutega reguleerib korruptsioonivastane seadus (KVS). Huvide konflikt on ametiisiku ametikohustuste ja erahuvide vastuolu, kus erahuvide võivad mõjutada ametikohustuste täitmist. Ametiisikul või tema lähedasel on isiklik huvi otsuses või toimingus, mida ta ise peab tegema või mida ta saab mõjutada. Tehingutes iseendaga on adressaadiks või teiseks osaliseks ametiisik ise või temaga seotud isik.

Ka WI töötajad ja ka teadusnõukogu liikmed on käsitletavad ametiisikutena, kuna neil on avalike ülesannete täitmiseks ametiseisund. Ametiisik peab oma ülesannete täitmisel pidama kinni tegevus- ja toimingupiirangutest. S.o teadvustama kõrvaltegevusest tulenevaid huvide konflikti olukordi ning õigeaegselt end taandama kui tekib toimingupiirangu esinemise olukord (ehk otsus või toiming tehakse ametiisiku enda või temaga seotud isiku suhtes). Asutus peab looma selleks sobiva töökorralduse, vt KVS § 3,10,11.

Kontrollisime WI tehinguid seotud isikutega ehk töötajate ja osade teadusnõukogu liikmete seoseid äriregistris ning WI tehinguid ehk arveid FITEKs ja andmetega raamatupidamises.

1)Selgus, et WI on 2022. a teinud tehinguid ametiisikutega seotud isikutega, milledest ühe tehingu kinnitas direktori puhkusel viibimisel ametiisik K.E, kes on ise sama isiku juhatuse liige. Tegemist on toimingupiirangu rikkumise asjaoludega (KVS § 11 lg 1 p 1), kus ametiisik K.E tegi tehingu endaga seotud isikuga MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü, Arve 114, kogusummas 75 EUR, Keelepesä opitarõ 12.02.2022.

Direktori selgituste kohaselt *“ametiisik K.E kinnitas selle arve FITEKis seetõttu, et olin puhkusel ja K.E asendas mind. Tehingu kui sellise tegin MTÜ-ga ikkagi mina, sest asutust esindab ja tehinguid sooritab direktor isegi siis kui direktorit puhkuse ajal asendatakse ehk et K.E ei ole iseendaga tehingut teinud”*.

Kohaldada on võimalik KVS § 11 lg 3 p 6, mis sätestab, et toimingupiiranguid ei kohaldata kui rutiinse otsuse või toimingu tegemisel korruptsiooniõht puudub, sealhulgas kui ametiisik teeb käsutustehingu või toimingu, omamata võimalust määrata selle asjaolusid. KVS § 2 lõige 3 sätestab, et käsutustehingu tegemise kohustust ei loeta otsuse tegemise pädevuseks juhul, kui isikul puudub õigus määrata tehingu asjaolusid. Toimingu sooritamise kohustust ei loeta toimingu tegemise pädevuseks juhul, kui isikul puudub õigus määrata toimingu tagajärge mõjutavaid asjaolusid. KVS § 11 lg 3 p 5 annab ka aluse mitte kohaldada toimingupiirangut kui asutus tagab oma töö korraldamise v.a teenistusalased otsused. Sellisel juhul aga peaks vastava teate avaldama viivitamatult ja alaliselt asutuse veebilehel.

Oleme nõus direktori selgitustega, et konkreetsel ametiisikul ja otseselt seotud isikul võis viidatud tehingu tegemisel puududa huvi määrata tehingu asjaolusid. Ehk võimalik on rakendada KVS § 11 lg 3 sätestatud aluseid, mitte kohaldada toimingupiirangut. Samas oleme arvamisel, et tegemist on reaalse riskiga, mis pahatahtlikkuse korral võiks lõppeda teisiti. Ka õiguskaitseorganid on soovitanud - ametiisik peab vältima toimingutes osalemist ning tehingute kinnitamist endaga seotud isikutega.

2)Teised tehingud on seotud töötajatega seotud isikutega, kuid toimingupiirangu rikkumisi ei esinenud, kuna tehingud kinnitas WI direktor. Eraldiseisvalt tõi WI välja 2023. a tehingu: OÜ Hela Kardinad, 29.03.2023, kogusummas 715 eur (ilma km-ta), töö sisuks: tekstide koostamine, ürituste korraldamine, kujundamine. Tegemist on muuseumide osakonna juhatajale (täna on tööleping lõpetatud) kuuluva OÜga. Direktor tuvastas tehingu seotud isikuga, vestles töötajaga ning otsustas tehingu aktsepteerida, kinnitades FITEKs arve. Oleme arvamisel, et direktoril oli võimalik tehing tagasi lükata.

3) asutuses kõrvaltegevustest teavitamise ja huvide konflikti ennetamise reeglid puuduvad. Direktori selgitusel on kontrollisüsteemiks pidev ja avatud suhtlemine. Samas alati sellest ei piisa, mistõttu sisemiste reeglite kehtestamine on abiks.

4) Direktori selgitustest selgus et MTÜd ja WI tegevused on omavahel tihedalt segunenud, põimunud, töötajad erinevates asutustes ja rollides edendavad ühte ja sama eesmärki. **Juriidilised isikud, milledega on WI-l pidev huvide konflikti olukord ning kus eesmärgid on omavahel põimunud:**

a) MTÜ Võro Selts VKKF – juhatuse liige on WI töötaja M.F ja teadusnõukogu liige K.K.

Direktori selgitustes ilmneb, et *“WI töötaja M. F on reeglina alati esimesena Instituudi töötaja rollis ja MTÜ juhatuse liikme rollis on M.F ainult neil juhtudel, kui ta instituudi töötaja olla ei saa. Võru Instituut ei ole tasunud Võro Seltsile selliseid arveid, mis oleks kuidagi olnud seotud mõne M.F erahuviga. Ka M.F olukord on pigem selline, et võru keele elujõu pärast muretseva võrokeesena esindab ta Võro Seltsis samu huve, mis ühtivad Võru Instituudi ülesannete ja eesmärkidega, ainult et Võru Instituut ja selle esindaja ei saa olla MTÜ Võro Selts VKKF liige.*

Ka mina olin kunagi ammu MTÜ Võro Selts VKKF liige (ma ei olnud juhatuses), aga Instituudi direktoriks saanuna astusin sealt välja, et juhul kui MTÜ Võro Selts esitab Võru Instituudile arveid, siis ma ei teeks tehinguid MTÜ-ga, mille liige ma ise olen.“

Aruande kooskõlastamise perioodil toimus MTÜs juhatuse liikmete vahetus ning alates 08.06.2023 ei ole viidatud isikud MTÜ juhatuse liikmed.

MTÜ Võro Selts VKKF ja WI vahel on 2018. a sõlmitud koostööleping, kuna mõlema org-i eesmärgiks on võru keele ja kultuuri säilimine ja arendamine, kokku on lepitud ühistöö: s.o korraldatakse koostööna võrukeelset rahva- ja laulupidu Uma Pido; tehakse koostööd teiste suuremate võrukeelsete ürituste, nt Kaika suveülikoolide korraldamisel; tehakse koostööd aitamaks SA-1 Kultuurileht välja anda võrukeelset ajalehte Uma Leht jmt olulised projektid. Leping on sõlmitud tähtajatult. Lähtudes Seltsi ja Kultuuriministeriumi vahel 11.05.2004.a sõlmitud riigivara tasuta kasutusse andmise lepingust ning Seltsi, Instituudi, Kultuuriministeriumi ja Riigi Kinnisvara AS-i vahel 12.11.2012. a sõlmitud kokkuleppes - Selts jätkab talle kasutamiseks antud ruumi tasuta kasutamist oma põhikirjaliste eesmärkide täitmiseks ning Instituut tasub ruumi kasutamise eest üüri Riigi Kinnisvara AS-ile.

b) MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü, kelle juhatuse liige K.E on samal ajal WI töötaja. Lisaks on teine juhatuse liige V.O varasem WI partner, kes on töötanud WIs konkreetsete spetsiifiliste ja ajutise iseloomuga tähtajaliste töövõtu – ja käsunduslepinguga.

MTÜ 2022. maj. aasta aruandest selgub järgmine info: *Müükide ja töötubade korraldamiseks inventari kasutamise osas on kokkulepe Võru Instituudiga. Käsitöövõrgustiku info on avaldatud WI kodulehel. Vana-Võromaa käsitööd esitleb ja turundab e-pood umapuut.ee, kus oli aasta lõpu seisuga 30 erineva meistri/ettevõtte tooteid esitletud.*

Kuna e-poodi peab WI, toimunud oli tehinguid ning MTÜ juhatuse liige on ka WI töötaja, küsisime selgitusi direktorilt. Selgus, et (lisatud muutmata kujul, töötajate nimed asendatud eesnime tähtedega):

„Alustame sellest, et MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü loodi suuresti just Võru Instituudi algatusena. Võru Instituudil oli ja on vaja, et oleks mingi ametlik organisatsioon, kes saaks Vana-Võromaa käsitöö arendamise ja edendamise seotud tegevused Võru Instituudi käest millalgi üle võtta ning Võru Instituut võiks sellele organisatsioonile lihtsalt partner olla.

Oleme teinud kõik meist oleneva, et kõigile oleks selge, et Uma Puut on Võru Instituudi oma ja selles ei tohi mingit kaksipidist arvamist olla. Kodulehel umapuut.ee on kontaktide juures selgelt kirjas Võru Instituut koos aadressiga. Ostuinfo algab lausega, et veebipoe Uma Puut omanik on Võru Instituut. See, kui MTÜ aastaaruandes on kirjas, et Vana-Võromaa käsitööd esitletakse ja turustatakse e-poes Uma Puut, ei tähenda sugugi, et see veebipood oleks MTÜ oma. MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü on veebipoe Uma Puut sisu haldajana Võru Instituudi partner selle tegevuse osas, mille jaoks alates 2014. aastast on Võru Instituut taotlenud ja saanud sihtotstarbelist toetust ja selle sisu haldamine on kokku lepitud vastavas käsunduslepingus.

Pärast MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü asutamist 2018. aastal sai sõlmitud esimene leping MTÜ ja Instituudi vahel, et Instituut võtab MTÜ kaupa hooajaliselt komisjonimüüki ja et Instituut võtab sealt väikese tasu. Veebipoes müüdava kauba jaoks olid eraldi komisjonimüügilepingud nende käsitöölisega, kes oma tooteid veebipoodi müüki andsid.

Valdav osa neist arvetest, mille MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü on Võru Instituudile esitanud, ongi käsitöölise kauba müük veebipoes ehk see on raha, mille MTÜ maksab välja neile käsitöölisetele, kes konkreetset äramüüdud tooted valmistasid. Erandjuhtumid, mil MTÜ arve on esitatud millegi muu peale kui käsitöölise toodete komisjonimüük, siis ka neil juhtudel on täpselt teada, mille eest see arve on esitatud ja ka see, et selle tegevusega ei ole seotud Võru Instituudi töölepinguga töötajad. Nt MTÜ koostas arve nr 114 selle eest, et V.O juhendas 12.02.2022 Vana-Võromaa lasteaedade keelepesaõpetajaid ja korraldas neile käsitööalase töötoa. Kuna V.O ei ole Instituudi töölepinguga töötaja, siis selle eest me talle lisatasu maksta ei saanud, ning kuna seda tööülesannet ei olnud ka temaga sõlmitud käsunduslepingus, siis oli loogiline, et MTÜ teeb selle koolituse eest Võru Instituudile arve.

Tänu sellele, et Võru Instituudi töö tulemusel (mis oli osaliselt rahastatud Vana-Võromaa kultuuriettevõtluse edendamiseks mõeldud sihtotstarbelistest toetustest) sai asutatud MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü, on surve Võru Instituudi eelarvele viimastel aastatel mõnevõrra vähenenud. 2021. aastal sai MTÜ tegevustoetust Eesti Rahvakultuuri Keskuselt ja kuigi see ei olnud väga suur, võimaldas see ometi korraks lõpetada Instituudi V.O 2016.a sõlmitud käsunduslepingu, mida igal aastal olime pikendanud. Kuna MTÜ tegevustoetus oli ikkagi suhteliselt väike, pidime kolme kuu pärast sõlmima V.O uue käsunduslepingu, sest töö vajas ja vajab jätkuvalt tegemist. Ka 2022. aastal (selle kohta ei ole MTÜ veel maj.aasta aruannet esitanud) sai MTÜ tegevustoetust Rahvakultuuri Keskuselt ja kolme kuu jooksul tegi V.O sama tööd MTÜ-st saadud töötasu eest. Ka 2023. aastaks on MTÜ saanud Rahvakultuuri Keskuselt tegevustoetust ja me oleme samamoodi arvestanud, et mõneks ajaks peatame käsunduslepingu kehtivuse ning V.O teeb sama tööd MTÜst saadava töötasu eest. Kõrvaltvaatajale võib see tunduda keeruline ning ka meil on sellega seoses vaja teha päris palju erinevaid paberivormistamisi, aga kõikidest halbade variantidest on see kõige vähem halvem variant selleks, et töö saaks tehtud.

WI töötaja K. E ei ole MTÜ-st saanud mitte mingit töötasu, kulude kompenseerimist ega muud tulu. K:E on Vana-Võromaa käsitööd tutvustades reeglina alati esimesena Instituudi töötaja

rollis ja teises järjekorras MTÜ liige. MTÜ juhatuse liikme rollis on K.E ainult neil juhtudel, mil ta ei saa olla Instituudi töötaja rollis, nt MTÜ nimel lepingute koostamine ja allkirjastamine (nagu on MTÜ-l näiteks Võru Linnavalitsusega), MTÜ-le tegevustoetuse taotlemine ja vastavate aruannete koostamine jne.

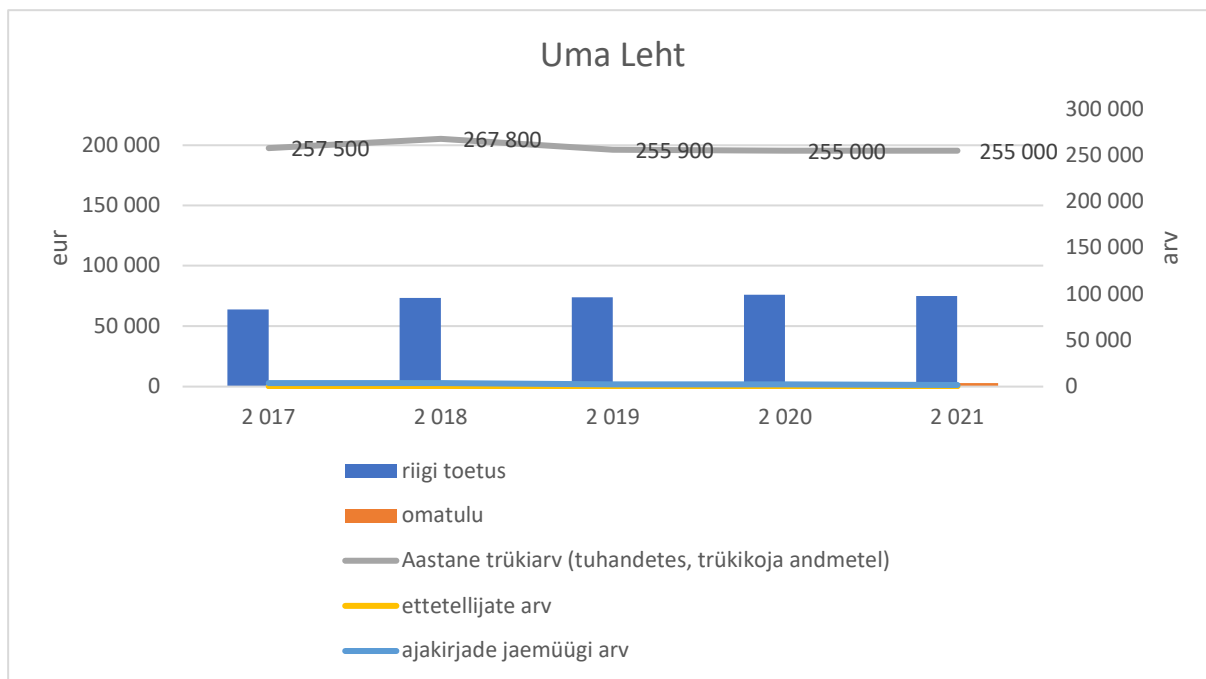
Kokkuvõtteks, WI töötaja K.E kuulumisel MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü juhatusse ei ole huvide konflikti, sest tal ei ole selle MTÜ-ga seoses mingeid erahuvisid ja ta ei ole ka iseendaga tehinguid teinud. Sisuliselt esindab K.E MTÜ juhatuses hoopis Instituudi huve, ainult et õiguslikult ei tohi Võru Instituut olla MTÜ liige ja seetõttu ei saa K.E olla ametlik Instituudi esindaja. K.E tegevus MTÜ juhatuses langeb kokku osade tema ametiülesannetega ja selle eest ta saab töötasu, kusjuures osaliselt sellest samast Vana-Võromaa reg. arengu sihtotstarbelisest toetusest (sest eelarveraha selleks ei jätku). MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü on Võru Instituudile vajalik ja kasulik partner, sest aitab täita Instituudi põhimääruses sätestatud põhiülesandeid nr 1 ja 9 ning tänu komisjonimüügile teenib Instituut sellelt ka väikest komisjonimüügitulu. Komisjonimüügist saadav komisjonitasu ei kata kõiki umapuut.ee kulutusi ja ei peagi seda tegema, sest Uma Puut on lisaks käsitöö müümise kohale veel ka Võru Instituudi väljaannete müügikoht ning samuti üks vahend Vana-Võromaa kui omanäolise keele- ja kultuuripiirkonna turundamisel.

Loodame, et MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü liikmeskond suureneb ja veebipoe Uma Puut käive suureneb, mille tulemusel saavad senisest veel suuremat kasu nii meie piirkonna kultuuripärandiga tegelevad väike-ettevõtjad kui Instituut. Võibolla tuleb kunagi ka selline aeg, et veebipoe käive on nii suur, et saame selle üle anda meie piirkonna käsitöölise organisatsioonile ning Võru Instituut annaks oma väljaandeid sinna komisjonimüüki. Praegu on olukord aga selline, et ilma Võru Instituudita ei ole võimalik Uma Puuti käigus hoida. Kui Uma Puut oleks kellegi teise oma ja Instituut toetaks otseselt veebipoe tegevust, mis kuulub kellelegi teisele, siis see oleks halb ja vale.”

Oleme arvamusel, et hägustunud on piirid, millal aetakse riigiasutuse või edendatakse MTÜ huve kuna kõik isikud edendavad ühte ja sama eesmärki. Direktori selgitused kinnitavad järeldust, et riigiasutuse tegevusvorm ei ole Wile sobiv ning pigem võiks Wile seatud põhieesmärki eestvedada üks tugev SA või MTÜ, kes oleks riigile edaspidiselt partner kohaliku keeleruumi edendamisel.

c) UMA LEHT on vana-võromaa võrukeelne ajaleht, mille väljaandjaks on alates 2017. a SA Kultuurileht (alustatud 2000. a), aastane kogukulu ca 75 tuh eur. Uma Lehe toimetus asub Võru Instituudi ruumides ning toimetuses ja kolleegiumis on mh ka Instituudi töötajad. UMA LEHT on ainuke kultuuriruumide häälekandja, mida rahastab SA Kultuurileht.

Kaubamärk UMA LEHT kuulub Patendiameti andmetel Võru Instituudile, vt <https://andmebaas.epa.ee/avalik/#/trademarks?nr=M200300985&ln=et>

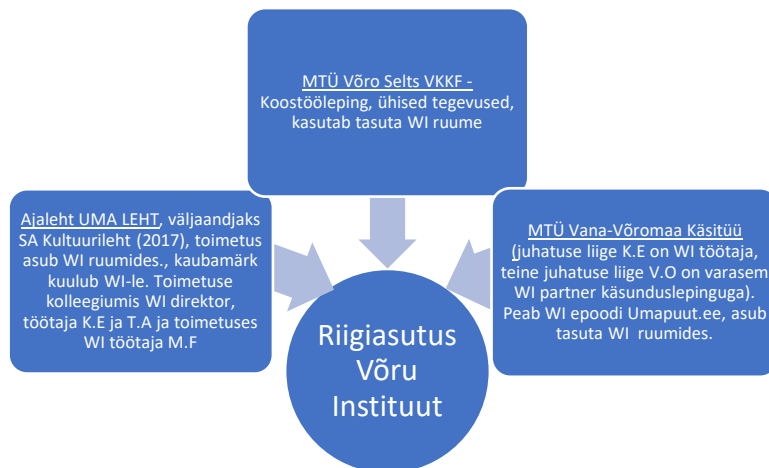
Allikas: SA Kultuurileht andmed

SA Kultuurilehe andmetele tuginedes on ajalehe Uma Leht omatulu olematu, moodustades 3,6% kogutuludest. Jaemüügi ja ettetellijate osakaal tiraažist on marginaalne, jäädes 0,63% juurde. Ettetellijaid praktiliselt ei ole. Ühe numbriga tiraaž on ca 10 200, 255 000 on aastane trükiarv kuna leht ilmub 25 korda aastas. Aastane trükiarv on suur, seda isegi otsepostitusi (tasuta otsepostitus 9800 tk) arvestades.

KuM meedianõuniku sõnul on tegemist unikaalse lehega võru keele säilitamise ja propageerijana. Leht ei ole kindlasti isemajandav. Mõistlik on parem koostöö KOVga ning mitte võistelda kohalike lehtedega ehk pigem väljaandmist ja levitamist ühendada.

Ka rahvakultuurinõuniku sõnul levitatakse teisi murdekeeltes olevate ajalehti võimalusel koos kohalike lehtedega. Ning tavaliselt on murdekeelse ajalehe väljaandjaks vastava keeleruumi Instituut. Riigi vaatest on võrukeelse ajalehe jaoks loodud oma süsteem, mis erineb teistest murdekeelte ajalehtede väljaandmisest. Samal ajal on KOVi lehtedega ühildamine keeruline, kuna võru keele rääkijaid on mitmes KOVs.

Joonis: WIga seotud isikud

Allikas: audiitori koostatud, 2023

Olulisus	Tähelepanek 2
Keskmine	<p>Asutuses puudub kõrvaltegevustest teavitamise ja huvide konflikti ennetamise juhised.</p> <p>WI tegevus on tihedalt seotud mitme jur isikuga sh kohalike MTÜdega (MTÜ Võro Selts VKKF ja MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü), kasutatakse omavahelist koostöölepingute, arvete esitamise süsteemi, kuigi kõigi isikute eesmärgiks on edendada võru keelt ja kultuuriruumi.</p> <p>Aruande kooskõlastamise perioodil vahetusid juhatuse liikmed MTÜs Võro Selts VKKF (WI töötaja ja teadusnõukogu liige ei ole enam seotud isikud).</p> <p>Võrukeelse ajalehe UMA LEHT väljaandjaks on ainukesena kultuuriruumide väljaannetest SA Kultuurileht, kaubamärk kuulub Instituudile.</p>
<p>Risk: õigusaktidele mittevastavus, ressursside mittemõistlik majandamine.</p>	
<p>Soovitus KuMle: 1)kaaluda tähelepanek 1 soovitusi, lõpetades riigiasutuse tegevuse ning andes ülesanded üle kohaliku kogukonnaga seotud ühele isikule, mis suudaks tugeva partnerina seista hea võru keele ja kultuuriruumi arengu eest;</p> <p>2) murdekeeltega seonduvate ajalehtede väljaandmist peaks riigi vaates toetama/kohtlema sarnaselt, mistõttu Instituudi tegevusvormi muudatust kaaludes analüüsida ka Uma Lehe väljaandmise otstarbekust SA Kultuurilehe vahendusel.</p>	
<p>Soovitus Wie: luua töötajate kõrvaltegevustest teavitamise ja huvide konflikti ennetamise juhised, kasutades kõrvaltegevusest teavitamisel mh RTIPi võimalusi.</p>	
<p>WI Kommentaar: Ei nõustu</p> <p>Tähelepanekuga nr 2 ma ei nõustu, sest sellele tähelepanekuni jõumisel ei järginud audiitorid siseauditeerimise kutsetegevuse standardeid ja aruandes esitatud tähelepanek koos võimalike riskide kirjeldusega on vale. Võru Instituudi töötajad ei ole huvide konflikti olukorras, kõrvaltegevustest teavitamine toimib ka praegusel kujul ja see on optimaalse halduskoormusega, riskid on kaardistatud ja töötajad on riskidest teadlikud, sisekontrollisüsteem toimib ja õigusaktidest peetakse kinni. Ainuke erandjuhtum, mis juhtus minu tööstaaži 13. aasta teises pooles, mil üks töötaja eksis toimingupiirangu suhtes, juhtus töötaja ebaprofessionaalsuse tõttu (inimlikke eksimusi tuleb paraku aegajalt ikka ette), sest töötaja oli juba ammu teavitatud tööandjat oma kõrvaltegevusest ja kahel varasemal aastal on selle töötajaga olnud korduvalt juttu just huvide konflikti vältimise teemal ning varem peeti toimingupiirangutest ka kinni. Võru Instituudi sisekontrollisüsteemid toimivad, sest niipea, kui käesoleva aasta kevadel juhtus see esimene ja ainuke toimingupiirangu rikkumine (kusjuures asutusele kahju ei tekitatud), siis tuvastasime selle kiiresti ja reageerisime sellele kiiresti.</p> <p>Loomulikult olen ma nõus asutuse tööd parandama, sest kõigi asutuste tööd saab parandada. Ja ma kavatsengi asutuse tööd parandada nii nagu ma oskan ja nii nagu ma seda juba varemgi olen teinud.</p> <p>a) kirjeldatud juhtumi puhul ehk FITEKis arve kinnitamise ajal ei olnud K.E.-l mingit võimalust määrata selle tehingu asjaolusid, sest tegelik toiming ehk otsus selle kohta, et MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü osutab VI-le teenust ja saab selle eest kokkulepitud tasu, oli tehtud juba varem. Selle kohta on olemas ka tõendid, nt MTÜ Vana-Võromaa Käsitüü juhatuse liikme V.O. poolt juba 29.11.2021.a digiallkirjastatud nõusolek, mis koos teiste koolituseks nõusoleku andnud koolitajate pakkumistega oli aluseks juba 1.12.2021. a ERKK-le esitatud projektitaotluse eelarve koostamisel. WI töötajad ei ole enam Võro Seltsi juhatuses.</p>	

- b) WI sisekontrollisüsteemid tuvastasid, et kahjuks üks töötaja oli 2023 teinud otsuse endaga seotud isiku suhtes ehk tegemist oli KVS § 11 lg 1 p 1 rikkumisega, vaatamata sellele, et tööandjal oli töötajaga varem korduvalt juttu olnud, kuidas sellises olukorras tuleb vältida huvide konflikti ja senini seda oligi välditud. Kuna korruptiivset tulu selle juhtumiga ei saadud ja ei tuvastatud ka muud korruptiivset tegu vastavalt KVS §3 lõikele 1, sai esialgu töötajaga sel teemal uuesti vesteldud ja rõhutatud, et selliseid otsuseid ei tohi teha. Töötaja informeeris sellest juhtumist ka audiitoreid, kuid audiitorid otsustasid direktori käest selle juhtumi kohta küsimusi mitte küsida. Ka WI direktor informeeris sellest juhtumist audiitoreid, näidates sellega, et VI sisekontrollisüsteemid töötavad ja isegi neil erandjuhtudel, kui huvide konflikti ennetusmeetmed tulemusi ei anna (nagu see konkreetne üksikjuhtum nüüd esimest korda direktori enam kui 12 aasta pikkuse staaži jooksul), siis selline juhtum tuleb kohe välja ja sellele reageeritakse kiiresti.
- c) WI praegune tegevusvorm on sobiv, sest võimaldab täita VI-le seatud põhieesmärke, võimaldab teha konstruktiivset koostööd piirkonna erinevate organisatsioonidega ja kohalikud kogukonnad on VI tegevusse kaasatud (kohaliku kogukonna kaasatust on audiitorid märkinud eesmärgina mitmes kohas asutuse tegevusvormi muutmise ettepanekute juures), ning samal ajal on VI sisekontrollisüsteemid taganud huvide konfliktide vältimise (välja arvatud ühe töötaja 2023.a otsus teha tehing iseendaga, mille põhjuseks ei olnud mitte sisekontrollisüsteemi nõrkus, vaid töötaja ebaprofessionaalsus). Direktori selgitused kirjeldasid VI sisekontrollisüsteemi ja huvide konflikti vältimist, mis on täpselt sama asjakohased ja vältimatud ka asutuse muude tegevusvormide puhul.
- d) Aruandes ei ole esitatud ühtegi näidet ega tõendit selle kohta, kus WI töötajad oleks olnud olukorras, kus neil oleks olnud ametikohustuste ja erahuvid vastuolu ja kus erahuvid võinuks mõjutada ametikohustuste täitmist (OECD definitsioon huvide konflikti kohta, 2005). Ka direktori pikk selgitus, mis on lisatud, näitab, et WI töötajatel ei ole ametikohustuste ja erahuvid vastuolu ning erahuvid ei ole mõjutanud nende ametikohustuste täitmist. Vastupidiselt järeldusele on toimiv sisekontrollisüsteem just optimaalse ehk mõistliku halduskoormusega ja on kuni 2023. aasta kevadise juhtumini taganud, et huvide konflikte ei esine, et toimingupiirangutest peetakse kinni ja et täidetakse ka kõiki muid KVS nõudeid. WI sisekontrollisüsteemid tagasid ka selle, et esmakordse juhtumina 2023.aasta kevadel aset leidnud huvide konflikt ja töötaja tehing iseendaga tuvastati kiiresti, sellele reageeriti kiiresti ning ebaprofessionaalselt käitunud töötajaga on tööleping juba lõpetatud. Sellest tuleb õppida ja et edaspidi vähendada seda riski, tuleb teha vastav huvide konflikti ja korruptsiooniennetamise sisemine kord ning fikseerida, et töötaja on teadlik piirangutest.
- e) Ei ole esitatud ühtegi auditileidu ega asjassepuutuvat analüüsi selle kohta, et WI ei suuda tugeva partnerina seista hea võru keele ja kultuuriruumi arengu eest. Ei ole esitatud infot ka selle kohta, mis oleks see kohaliku kogukonnaga seotud üks isik, mis suudaks seda WI-st paremini.

4.3. Finantsarvestus ja kulujuhtimine

Finantsarvestuse korraldamisel WI ja RTK vahel on omavahelisi erimeelsusi. RTK on korduvalt selgitanud, nõustanud asutust, kuid WI on jätkuvalt rahulolematu raamatupidamisteenuse osutamisega. WI on veendunud, et tsentraliseeritud raamatupidamine ei toimi ning SAP kasutamine takistab asutuse tööd. Selgus, et:

- rahulolematuse põhjuseks on, et WI finantsjuht ei näe analoogselt äriühingule või sihtasutusele riigiasutuse bilanssi, tulemi -ega rahavoogude aruannet sh igapäevaselt raha sisse ja raha välja tehinguid. Tegemist on riigiasutuse spetsiifikaga, millega tuleb arvestada. Auditi käigus vestlesime sel teemal finantsjuhiga, selgitades riigieelarvelise asutuse toimimist, kus peamine aruanne asutuse juhtidele, finantsjuhile on tekkepõhine eelarve täitmine.
- arusaamatusi põhjustab WI kasutuses olev kuluüksuse, projektide, kulukoha koodid. Nt selgus, et Mõniste Muuseumi eristamiseks on kasutusel erinevad koodid - KM6032; M60-OT-Mõniste ja OKM60-M632 Mõniste. Palusime asutuse juhil selgitada. Selgus, et (ekiri 27.04.2023):

„00 – üldine, 10 – admin, 20 – teadus-arendusosakond, 30 – muuseumiosakond, 31 – Kreutzwaldi muuseum (esimene sellepärast, et muuseumi ametlik nimi algab Dr-ga), 32 – Mõniste muuseum, 33 – Karilatsi muuseum (kolmas sellepärast, et algselt oli muuseumi nimi Põlva) ja 34 – Vana-Võro Kultuurikoda. Kui kulutusi tehakse põhieelarvest (eelarve liik 20), siis on minu jaoks ehk juhtimisotsuste tegemise jaoks piisav, kui kulutustel on juures kuluüksuse kood ehk KM60XX, sest need kaks viimast numbrit näitavad mulle, millise struktuuriüksuse kuluga on tegemist. Kui kulutusi tehakse toetustest (eelarve liik 43) või omatuludest (liik 44), siis on minu kui juhi jaoks ehk juhtimisotsuste tegemise jaoks vajalik detailsem jagunemine. Esiteks see, et kas tegemist on toetusega (koodi sees on lühend TO) või omatuluga (koodi sees on lühend OT). Kui on tegemist toetusega (koodi sees on lühend TO), siis lühendi järel on konkreetse projekti nimetuse lühend, et kõiki sama projektiga seotud detailseid kulutusi oleks võimalik kiiresti välja otsida ja teistest kuluridadest eristada. Ja projektidega seotud konkreetseid kulusid on vaja välja otsida ja teistest kuluridadest eristada, sest iga projekti kulutuste kohta peab olema kogu aeg täpne ülevaade ja pärast projekti lõppu tuleb iga projekti kohta esitada detailne kulude aruanne.

Kui on tegemist omatuludega (liik 44) siis on minu jaoks tähtis nii sissetulekud kui väljaminekud tähistada selle järgi, millise struktuuriüksusega ja TA-osakonnas ka millise tululiigiga see on seotud. Juhtimisotsuste tegemiseks on seda lihtsalt vaja. Tänu sellele ma saan teada, kui palju iga muuseum eraldiseisvalt tulu teenib (tegelikult ma saan teavet veel ka selle kohta, et kas tulu teenitakse piletimüügist tavakülastajatele või haridusprogrammidest või muuseumi meenete/toidu müümisest jne) ja mille peale iga muuseumi omatulud kuluvad. Näiteks ma saan igal ajahetkel teha väljavõtte ja saan teada, et näiteks mingi konkreetse muuseumi omatuludest on töötasudeks kulunud rohkem raha kui see muuseum on tulu teeninud ja et seda on kompenseerinud mõne teise muuseumi suur piletitulu või kirjastamise reaalteenitud tulu vms.“

Palusime RTKI/KuM finantsosakonnal esitada omapoolsed kommentaarid:

KuM finantsosakonna hinnangul tuleb vältida koodide kasutust kus dubleeritakse raha allikat. Eelarveliid näitab juba ära, kas tegemist on riigieelarve, omatulu või toetusega. Seda ei ole vaja eristada omakorda eraldi tähistega TO, OT vmt, piisab kui läbivalt kasutatakse igal tehingul kuluüksuse koodi (s.o osakonna vmt filiaali eristust). Samuti on võimalik ka tuludele lisada kuluüksus. Sihtfinantseerimise eristamiseks tuleb kasutada projektikoode, mis luuakse kasutades viidet rahastajale ja lepingule. Tehingule, mis vajab eristamist, lisatakse kuluüksuse ja seejärel projektikood. See võimaldab välja võtta nt Mõniste Muuseumi kõik tulud ja kulud ning võimalik vaadata, mis kulud on tehtud KULKA, ERK vmt vahenditest.

Ka RTK hinnangul tuleb asutusel üle vaadata arvestusobjektid ning nende kasutus ja minna ühe kindla arvestusobjekti peale ja mitte kasutada sisult dubleerivad dimensioone erinevas lahtis.

Iga asutuse kulujuhtimissüsteemi loob asutus, kaasates ministeeriumi ja RTK.

Olulisus	Tähelepanek 3
Keskmine	WI kulujuhtimise reegleid on võimalik lihtsustada. Toimiv süsteem on hetkel dubleeriv ja ei vasta kulujuhtimise reeglitele (läbisegi on eristavaks tunnuseks kulukoht, kulukeskus ja projekt).
Risk: halduskoormus, kulujuhtimissüsteem ei ole ülevaatlik	
Soovitused Wile: 1) loobuda keerukast kulujuhtimissüsteemist (nt koodidest, kus kasutatakse viidet allikale), mis praegu enam ei toimi. Sihtfinantseerimise eristamiseks kasutada projektikoode, mis sisaldab viidet rahastajale (KULKA, ERK vmt) ja lepingule; 2) kaasates ministeeriumi ja RTK, töötada välja lihtsustatud kulujuhtimissüsteem ja asuda seda rakendama.	
<p>WI Kommentaar: Ei nõustu</p> <p>Loodud süsteem, mis on vajalik asutuse juhtimisotsuste tegemiseks ja raha liikumise täpseks jälgimiseks, ei põhjasta arusaamatusi. Probleemid on hoopis mujal.</p> <p>Tehinguid, mida on vaja eristada, olemegi eristanud, aga seda ei saa teha nii, nagu aruandes on välja pakutud. Esiteks võib sama sihtotstarbeline toetus puudutada korraga mitut kuluüksust ja teiseks on tavaline, et samale projektile küsitakse toetust mitmest allikast, millele lisandub omafinantseering, millel kõigel tuleb sama projekti raames täpset arvestust pidada ning hiljem aruanded esitada. Audituaruandes on audiitorid märkinud, et muuseumid on hetkel pigem konkurendid, kuid audiitorid ei viinud ennast kurssi sellega, et tegelikkuses on juba päris palju projekte, mida tehakse VI erinevate struktuuriüksuste koostöös ja sageli lausa sama sihtotstarbelise lepingu raames, st et toetus puudutab mitut kuluüksust korraga. Näiteks 2022. aastal Võru kirjanustänav „Katariinast Kreutzwaldini“ puudutas otseselt nii Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi, Vana-Võromaa Kultuurikoda kui ka teadus- ja arendusosakonda ehk kulutusi tehti mitme kuluüksuse alt, kusjuures sihtotstarbelist toetust sellele projektile andsid nii ERKK kui Võru Linnavalitsus, millele lisandus veel omafinantseering. Või näiteks aastaid ühiselt läbi viidud võrukeelsed lastelaagrid Karilatsi Vabaõhumuuseumis ja Mõniste Talurahvamuuseumis, milles osalevad ka TAO töötajad, kus projekt on üks, seotud kulukeskusi on mitu ja sihtotstarbelist toetust küsitakse nii ERKK Vana-Võromaa toetusmeetmest kui Kulka erinevatest maakondlikest ekspertgruppidest ja sihtkapitalidest, millele lisanduvad laagriosaliste makstud tasud, ning osa kulutusi tuleb teha ka põhieelarvest. Kõik projektid ja kõik tehingud on eristatud täpselt sel moel, et oleks tagatud rahade liikumisest täpne ja selge ülevaade võimalikult väikese halduskoormusega. Tsentraliseeritud raamatupidamine ja RTK on muutnud selle järjest keerulisemaks ning RTK töötajad on kulude jagamisel teinud ka vigu, kuid tänu sellele, et asutuses on toimiv kontrollisüsteem ja oma arvepidamine, oleme RTK-s tehtud vead avastanud ja varem või hiljem saanud ka kõik kuluread korrektseks.</p> <p>VI kulujuhtimise reeglid ei vaja lihtsustamist, sest kulujuhtimise reeglid on tehtud sellised, mis tagavad kulude üle korrektse arvepidamise vähima võimaliku halduskuluga. Selle täiendav lihtsustamine tekitaks olukorra, kus kuludest ja tuludest ülevaate saamine halveneks ning RTK töötajate tehtavate vigade tuvastamine muutuks keerulisemaks, kui mitte võimatuks. Eristatavad tunnused, nagu kulukeskus ja projekt, ei ole läbisegi, vaid need on täpselt nii, et eristada saaks neid tulusid ja kulusid, mida on vaja eristada.</p> <p>VI ei saa ja ei kavatse loobuda praegusest kulujuhtimissüsteemist, sest see toimib. Kui sihtfinantseerimiseks võtta kasutusele audiitorite pakutud projektikoodid, mis sisaldavad viidet rahastajale ja lepingule, siis praktikas tähendaks see projektide puhul, kus on mitu rahastajat ja mitu lepingut (selliseid projekte on päris palju), et ühe projekti raames ühe projektikoodi asemel tuleb võtta kasutusele mitu eraldi projektikoodi, mis kindlasti suurendaks halduskoormust.</p>	

WI juhina olen nõus RTK finantsarvestuse teenuse KUMi valitsemisala talituse juhatajaga arutama, kas ja kuidas saaks tööd paremini korraldada.

Siseaudiitorite kommentaar: tähelepaneku koostamisel konsulteeriti Riigi Tugiteenuste Keskuse finantsarvestuse KUM talituse juhataja ja KuM finantsosakonnaga. RTK on riigi finantsarvestuse kompetentsikeskus, nende arvamus ja soovitusel on usaldusväärne.

4.4. Võru Instituut ja muuseumide osakond

2017. a läbiviidud siseauditis oli väljatoodud olulise tähelepanekuna, et **endiste riigimuuseumite ühendamise Instituudiga ei ole täitnud ühendamise eesmärki.** Muuseumide osakonna (4 endist riigimuuseumi) omavaheline koostöö saaks paremini toimida.

Analüüsisime, kuidas muuseumide osakonna töökorraldus on ülesehitatud s.o ametijuhendid, struktuur, millised rollid, ülesanded on direktoril, muuseumi osakonna juhatajal ja peavarahoidjal ning 4 muuseumi juhtidel ja töötajatel ning mida arvavad töötajad? Kuidas toimib eelarve planeerimine ja täitmine? Milline on muuseumide omatulu teenimise võimekus ja kulud. Muuseumide osakonna juhataja ametijuhendi (kinnitatud 20.01.2021) kohaselt korraldab ja koordineerib muuseumiosakonna muuseumide tööd; kinnitab ja muudab Vana-Võromaa muuseumide kogumispõhimõtted; annab ülesandeid Vana-Võromaa muuseumide peavarahoidjale ja muuseumide juhatajatele ning kontrollib nende täitmist; algatab ja juhib Vana-Võromaa muuseumide ühistegevusi ja -projekte; korraldab muuseumide sisulist tööd Vana-Võromaa kultuuripärandi esiletoomiseks ning tutvustamiseks küllastajatele; korraldab muuseumide ühisturundust, teeb koostööd TA osakonnaga ning partneritega (piirkonna arendusorganisatsioonid, MTÜ-d, KOV-id ja kultuuripärandiga tegelevad ettevõtted).

Selgus, et:

a) muuseumide osakonna juht ei planeeri ega vastuta eelarve täitmise eest. Eelarvet planeerib direktor, küsides sisendit igalt muuseumi juhilt; ka kulujuht on direktor s.t ükski muuseumiga seotud kulu ei kinnita/kooskõlasta muuseumide osakonna juht. Ülesannet ei ole ametijuhendiga muuseumide osakonna juhile ka pandud.

b) Iga muuseumi juhataja formaalselt justkui peaks alluma muuseumiosakonna juhile, kuid tegelikult puudub muuseumide osakonna juhil tema hinnangul õigus sekkuda iga muuseumi personali värbamise, juhendamise, lahkumisega seonduvatesse otsustesse; teha ettepanek töötasude osas, pidada arenguveestlusi, kujundada sobiv muuseumide struktuur, anda tööülesandeid ehk juhtida sisuliselt 4 muuseumi. Praktikas iga muuseumi juht vastutab ise oma muuseumis toimiva eest – kujundab näitusi, esitab taotlusi, värbab vabade kohtade korral uusi inimesi, kaasamata muuseumide osakonna juhti. On arvamusi, et muuseumide osakonna juht peab üksnes tööd koordineerima ning tegelema ühisturundusega.

Direktori sõnul on muuseumiosakonna juhataja olnud muuseumiosakonna töötajate otsimise korral konkursikomisjonide liige. Muuseumiosakonna juhatajalt on küsitud ettepanekuid muuseumiosakonna struktuuri muutmise kohta ja neid ettepanekuid ei ole tehtud. Muuseumiosakonna juhatajal ja ka kõigil teistel töötajatel on võimalus igal ajal küsida väljavõtet eelarve täitmisest kas struktuuriüksuse või mingi konkreetse projekti lõikes ning seda tehakse pidevalt.

- c) Igas muuseumis on omad muuseumipedagoogid, koguhoidjad, majandusspetsialistid vmt kuigi võiks rakendada vabamat nn majade ülestruktuuri. Kaaluda, kas piisab kui on 1 haridusjuht kes läbivalt kujundab kõigile muuseumidele sobivad haridusprogrammid, on 2-3 koguhoidjat kes tegelevad kõigi muuseumide kogudega; on 1-2 aednikku, kes käib abiks kõigis muuseumides mitte ainult Kreutzwaldi, on haldustiim, mis toimetab kõigis muuseumides jne.
- d) Muuseumide osakonnal on 1 peavarahoidja, kelle tööülesandeks on ametijuhendi kohaselt Vana-Võromaa muuseumite koguhoidjate töö korraldamine ja juhtimine. Tegelikult igas muuseumi kogude eest vastutavad iga muuseumi koguhoidjad. Koostöö toimib nn uute kogude vastuvõtmisel, kus see käib läbi peavarahoidja ja koostati ka ühised kogumispõhimõtted (algne versioon kinnitatud 2015, uus projekt on kinnitamata). Samas MUISs on peavarahoidjal teiste muuseumide kogude osas üksnes vaatamise, mitte administraatori õigused, samuti on MUISi aktiivsete kasutajatena lahkunud töötajad. Auditi käigus küsiti Muinsuskaitseametist MUISi kontode väljavõte ning edastati Instituudile korrastamiseks.
- e) Igas muuseumis on omad traditsioonid, kuidas näitused tekivad. Muuseumi juhataja teeb näituse ja tema kõrval on koguhoidja, kes korraldab. Igal muuseumil toimib erinev praktika. Muuseumi peavarahoidjat muuseumide kogudega seonduvate näituste kujundamisse ei kaasata. Peavarahoidja vastutab endise Võrumaa Muuseumi (Vana Võromaa Kultuurikoda) kogudega seonduvate näituste eksponeerimisel. Omad piirangud seavad ka ruumid, kus näitusi eksponeeritakse.
- f) Järkjärgult on seoses uue muuseumide osakonna juhataja tööle asumisel tekkinud ühisprojektid. Nt taotleti ühiselt raha muuseumide kiirendist, kuid vajalik on suurem ühistöö ja seda nii näituste planeerimisel, kogude eksponeerimisel, haridusprogrammide kujundamisel, muuseumi ruumide haldamisel jmt.
- g) alati saab paremini. Pigem ollakse osade töötajate sõnul hetkel vahel nn „konkurendid“ kui toimitakse kui üks meeskond „Vana Võrumaa Muuseumid“. Oma rolli määrab ka asjaolu, et muuseumide osakonna juhil kui ka kõigil muuseumi direktoritel-juhatajatel on võrdne töötasu.
- h) Töötajate rahulolu uuringut ega arenguestlusi ei ole asutuses kunagi läbi viidud, seega puudub objektiivne üldistatud tagasiside muuseumide osakonna toimimisele. Arenguestlusi peab direktor oluliseks ning soovib need läbi viia juba 2023. a. Personali rahulolu uuringu läbiviimist direktor vajalikuks ei pea;
- i) Võru Instituut jälgib keskselt eraldiseisvalt 4 muuseumi nn kuluüksusena ja peab ka eraldi arvestust SAPs ja exceleid. *Erisused arvestusel:* 1) Peavarahoidja ja muuseumide osakonnajuhil töötasu on eraldiseisvalt; muuseumide omatulud on ilma toetusteta ehk üksnes teenitud piletitulu ja tööjõukulud on tabelites koos maksudega, majandamiskulud ilma km-ta.

2021	Karilatsi VM	Kreutzwaldi MM	Vana-Võromaa kultuurikoda	Mõniste TM	Kokku
Museaalide arv	34722	11201	58717	13781	118421
Töötajate arv	5	6	7	3	21
Tulud: tasulised teenused	13 166	3 906	6 430	9 372	32874

Kulud: tööjõud, muud kulud	114 184	141 688	209 625	114 396	579893
Külastajaid	4 243	5 000	3 377	3 763	16383
Haridusprogrammides osalejaid (õpilased, täiskasvanud)	2 066	846	1 688	823	5423
Näituste arv	30	5	16	9	60
Publikatsioonide arv	1	0	0	0	1
Avatud päevi aastas	300	294	291	298	1183

2022	Karilatsi VM	Kreutzwaldi MM	Vana-Võromaa kultuurikoda	Mõniste TM	Kokku
Museaalide arv	34 994	11 405	58 754	13 805	118 958
Töötajate arv	5	6	7	4	22
Tulud: tasulised teenused	25 642	4 102	10 431	8 045	48 220
Kulud: tööjõud, muud kulud	131 388	152 489	252 258	120 394	656 529
Külastajaid	8 095	4 940	4 100	2 547	19 682
Haridusprogrammides osalejaid (õpilased, täiskasvanud)	2 532	1 358	2 067	501	6 458
Näituste arv	10	7	13	9	39
Publikatsioonide arv	0	0	0	0	0
Avatud päevi aastas	301	301	348	300	1 250
Avatud päevi aastas	301	301	348	300	1 250

Allikas: WI muuseumide arengukava ja muuseumide osakonna juhi e-kiri 22.03.2023

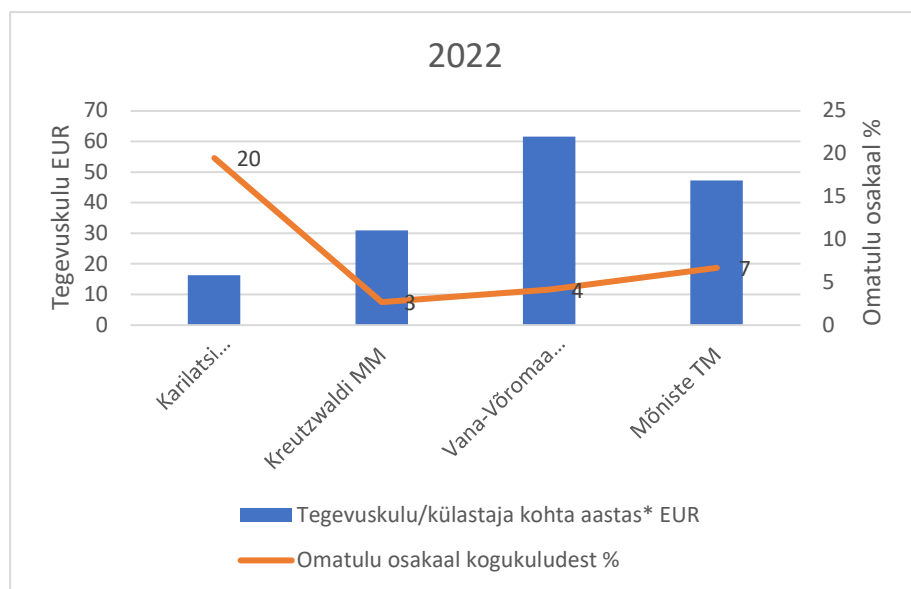
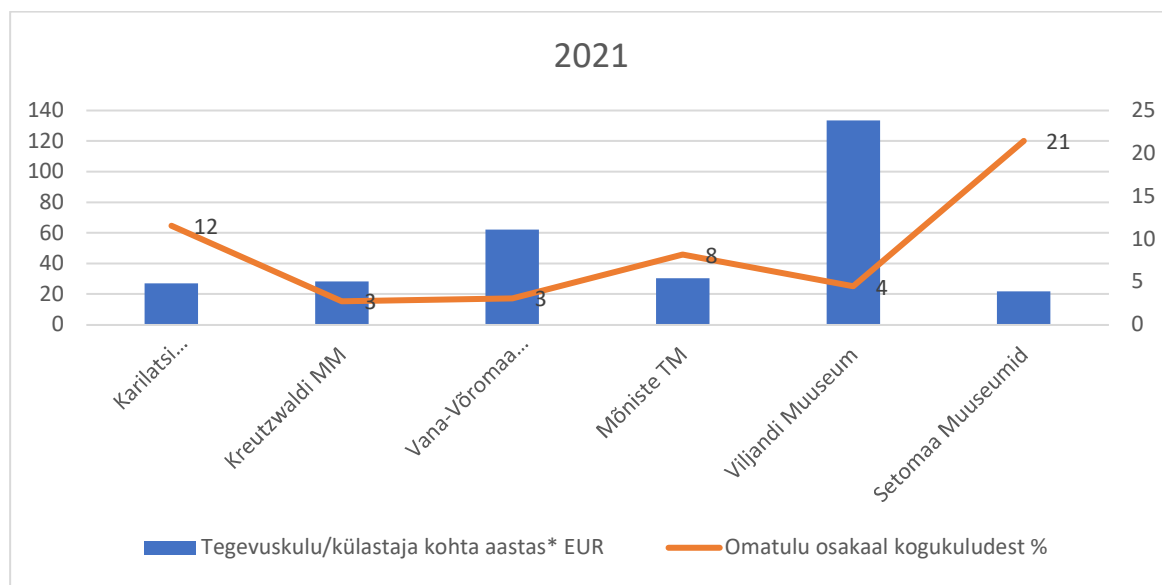
Tegime lisaarvutused ja parema võrdluse saamiseks arvutasime juurde 3 lisanäitajat. Aluseks on võetud sihtasutuste vormis tegutsevate asutaja ootuste sarnased näitajad:

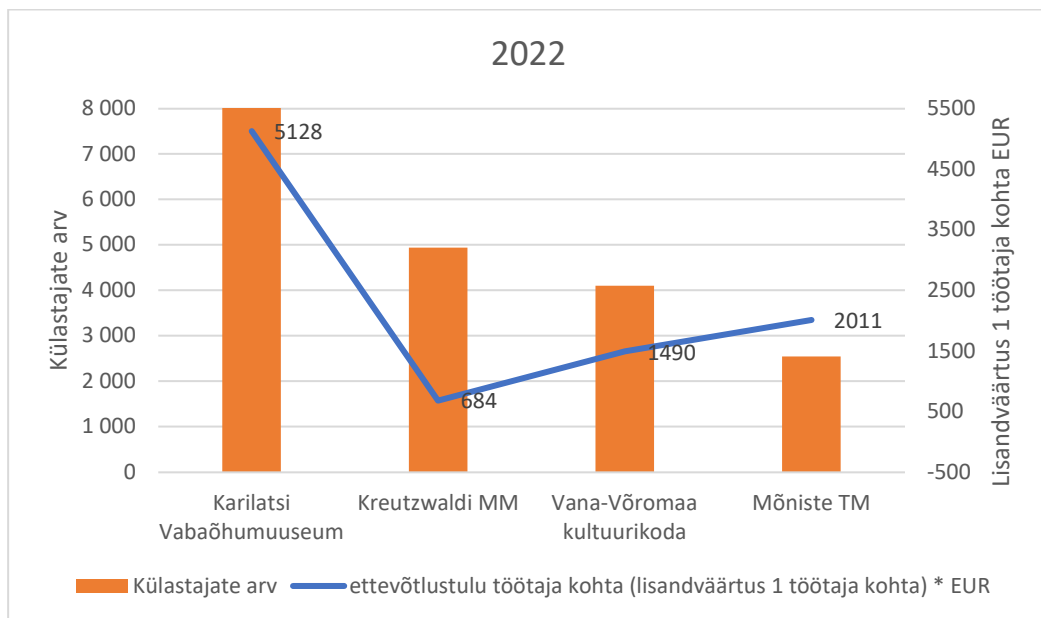
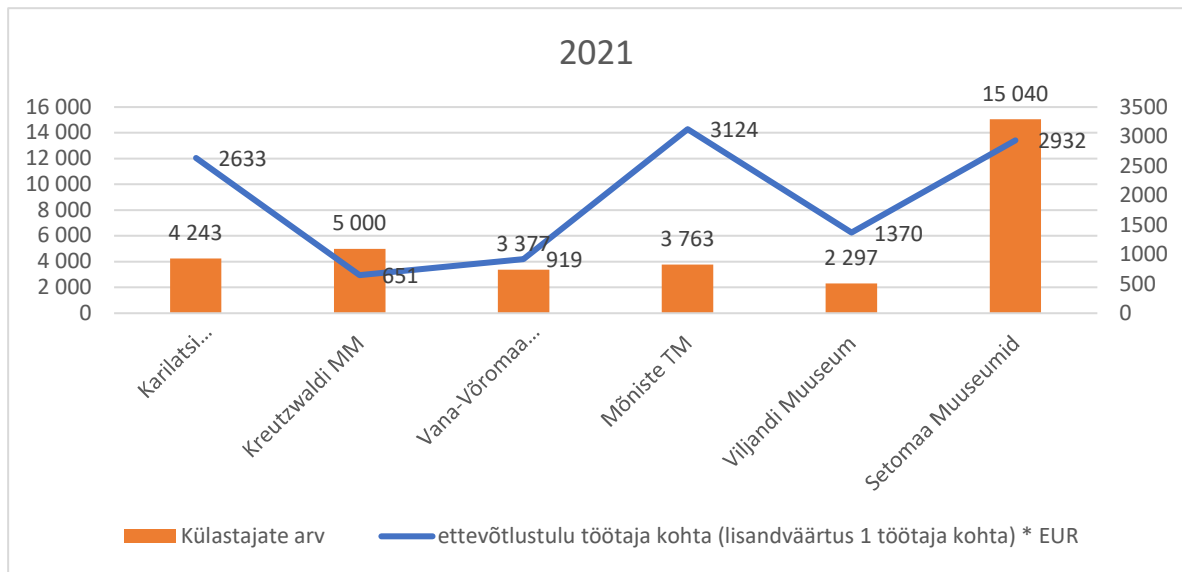
a) Tegevuskulu/külastaja kohta aastas* EUR – kui palju kulutame 1 külastaja kohta. Mida rohkem külastajaid, seda väiksem on kulu;

b) Ettevõtlustulu töötaja kohta (lisandväärtus 1 töötaja kohta) * EUR – efektiivsusnäitaja;

c) Omatulu osakaal kogukuludest % - näitab iseteenimisvõimet. Tavaliselt arvutatakse näitaja kogutuludest. Muuseumi tulud koosnevadki peamiselt toetustest – s.o riigieelarve ja projektitoetused KULKAst, ERKst ja ka HTMst.

Võrdlusena võeti 2021. andmete baasil (2022. andmed puuduvad) juurde sarnased maakonnamuuseumid Viljandi ja Setomaa Muuseum (sisaldab ka Värskja Talurahvamuuseumi), et tekiks erinevate maakondade muuseumidega võrdlus. Nii on näiteks Vana Võromaa Kultuurikoda, Karilatsi kui Viljandi Muuseum endised maakonnamuuseumid vastavalt Võru, Põlva ja Viljandi maakonnas.

Allikas: audiitori arvutused, WI andmed, muuseumiõunikule esitatud 2021 statistika, avalik info.

2021 ja 2022 andmete võrdluses saab järeldada, et:

- optimaalsemalt majandab Karilatsi, kes on suutnud pärast koroonat, omatulu teenimise võimekust kasvatada ning vähendada kulu külastaja kohta. Teisisõnu suurendada külastajate arvu ning teenida omatulu. Arengupotentsiaal on nii Mõniste ja Karilatsi muuseumidel, kelle näitajad on võrreldavad Setomaa Muuseumiga. Kulud on Karilatsil ja Mõnistel samas suurusjärgus ning madalamad Setomaa Muuseumist. 2022 tuli erisus Karilatsi ja Mõniste vahel külastajate arvust. Samas võib ka külastajate arvu lugemise meetodikas olla erinevusi. Võrreldes Setomaa Muuseumidega on mõlemal muuseumil arengupotentsiaal omatulu kasvatamiseks;

- muuseum, mille käigushoidmine on kulukam, on Vana-Võromaa Kultuurikoda. Seal on nii külastajate arv kui ka teenitud omatulu, vähene. Oma rolli mängib ka töötajate arv, mis on antud muuseumis kõrgeim- kokku 7 töötajat. 2021. a võrdluses on Viljandi ja Vana-Võromaa kui endiste maakonnamuuseumite näitajad väga sarnased – vähene omatulu ja kõrged tegevuskulud külastaja kohta aastas. Arengupotentsiaal on olemas, kuna ka kogud on Kultuurikojal kõige suuremad. Tasuks mõelda muuseumi püsiekspositsiooni uuendamisele või üritustele, et Võru linna inimesed külastaks muuseumi;
- stabiilselt madalad näitajad on Kreutzwaldi Majamuuseumil - omatulu teenimise võimekus on madal, kuigi külastajate arv on veidi kõrgem Vana-Võromaa Kultuurikojust. Mõttekoht ka muuseumide teenuste hinnakirja ülevaatamiseks.

Olulisus	Tähelepanek 4
Keskmine	Vana-Võromaa Muuseumide juhtimist saab enam tsentraliseerida, et muuseumid toimiksid ühtse meeskonnana (2017 siseauditi tähelepanek). Riigiasutuse tegevusvorm ei suuna omatulu teenimisele (2022 keskmine omatulu 5% v.a Karilatsi 20%), vaid võimaldab säilitada status quo'd.
Risk: riigiressursside mittemõistlik majandamine.	
<p>Soovitused KuMle: algatada diskussioonid WI muuseumi tegevusvormi ümberkujundamiseks, vähendades dubleerimist ja riigiressursside mittemõistlikku kasutamist. Kaaluda, kas lähtuda riigireformi eesmärgist - omavalitsuslikku laadi ning kohapealset otsustamist võimaldavad ülesanded koos vajalike ja piisavate ressurssidega üle anda riigilt kohalikele omavalitsustele.</p> <p>KuM sisuvaldkondadega koostöös väljatöötatud alternatiivid:</p> <p>a) rakendada tähelepanek 1 alternatiivi b ja luua KOVdega üheskoos SA Vana - Võromaa Muuseumid (variant on lahutada muuseumidest instituudi osa või jätkata teadus-arendusosakonna tegevust muuseumide all);</p> <p>b) kaaluda muuseumide üleandmist koos vara ja ressurssidega KOVdele kuna tegemist on ennekõike kohaliku eluolu ja piirkonna muuseumidega. Võrdlusena tegutseb edukalt KOVi hallatav asutus Setomaa Muuseum.</p> <p>Soovitused Wile: juhul kui riigiasutus jätkab tegevust: a) muuta muuseumide struktuur asutuse üleseks. Teisisõnu säilib iga muuseumi tegevuskoht, mida juhitakse keskselt. Nii kogude haldamist, näituste korraldamist, haridusprogramme, turundust, muuseumi tegevuskohaga kaasnevaid haldustöid. Nt tekib kogude tiim, mille juhiks on peavarahoidja, haridusprogrammide tiim, mida juhib haridusjuht; muuseumide ülene turundusjuht, halduse tiim jne.</p> <p>b) muuseumide osakonnajuhile anda koos ülesannete ja vastutusega ka võimalus planeerida ja juhtida eelarvet ja töötajaid sh olla kulujuht, otsustada muuseumide struktuuri jmt üle;</p> <p>c) muuseumide üksteisele lähendamiseks on vajalik muuseumide infosüsteemis MUIS 4 muuseumi kontod ühendada, et muuseumide juhtimine oleks ühtne. Killustatus ainult takistab ühtse organisatsiooni tekkimist. MUISi õigused tuleb üle vaadata ning mittevajalikud õigused eemaldada. Administraatori roll anda üksnes peavarahoidjale.</p> <p>d) rakendada iga-aastaseid arenguveestlusi töötajatega ning teatud regulaarsusega viia läbi personali rahulolu uuring.</p>	
WI Kommentaar: ei nõustu	
<p>1) riigi asutatud sihtasutustest mitte ühelgi ei ole põhikirjaline eesmärk suurem omatulude teenimine. Ka Võru Instituudil on oma eesmärgid, mis tulenevad teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusest, muuseumiseadusest ja Võru Instituudi põhimäärusest. Omatulude teenimine on lihtsalt üks rahastamisallikas, mida on vaja VI põhieesmärgi ja põhiülesannete täitmiseks. Lisaks on jäetud arvestamata, et kui 2014. aastal (enne muuseumide liitmist) teenis VI omatululid kokku</p>	

10133 eurot, siis 2022. aastal teenis VI omatulusid 67 457 € ehk üle kuue ja poole korra rohkem. Ka Vana-Võromaa muuseumid osakonna kui tervikuna teenisid 2022. aastal omatulusid kokku 1,5 korda rohkem kui 2014. aastal ehk enne VI muuseumisakonnaks liitmist. Seega näitavad andmed, et VI teenitud omatulud, sh eraldi Vana-Võromaa muuseumide omatulud, on aastatega märkimisväärselt suurenenud. Samas ei tohi omatulude teenimist ületähtsustada, sest Võru Instituut ei ole äriühing ning tulenevalt teadus- ja arendustegevuse korraldamise seadusest, muuseumiseadusest ja VI põhimäärusest peab VI keskenduma oma põhiülesannete täitmisele. Ei ole esitatud analüüsi, hindamisi ega muud asjakohast informatsiooni, mis kinnitaks järeldust, et sihtasutuse tegevusvorm suunab omatulude teenimisele enam kui praegune tegevusvorm või et kuidas praegune asutuse tegevusvorm takistab omatulude teenimist. Puuduvad asjakohased analüüsid, mille alusel saaks väita, et sihtasutuse tegevusvorm suurendaks kohaliku kogukonna kaasatust võrreldes praeguse tegevusvormiga.

2) muuseumi osakonna juhi tööülesannetest: ei asutuse eelarve planeerimist ega kulude kinnitamist ei ole muuseumiosakonna juhatajale ametijuhendiga pandud ülesannete hulgas.

3) muuseumi osakonna struktuur: arvamus, et muuseumipedagoogid või haridusjuhid tegelevad ainult haridusprogrammide väljatöötamisega ja et nelja muuseumi peale piisab selleks ühest inimesest, on ekslik. Muuseumide haridustöötajate peamine tööülesanne on ikkagi muuseumitundide ja haridusprogrammide läbiviimine (haridustegevus on nimetatud ka muuseumiseaduses). Lastega vahetu suhtlemine ja haridusprogrammide läbiviimine nõuab eriteadmisi ja -oskusi ning selleks on vaja kõrgharidusega töötajaid. Lisaks tuleb arvestada, et nii koolid kui lasteaiad soovivad muuseumitunde reeglina samal ajal kitsal ajavahemikul kell 9-12 ja meie muuseumid paiknevad eraldi asukohtades, mistõttu ühel inimesel on võimatu seda tööd teha neljas muuseumis korraga. Ettepaneku rakendamine tooks kaasa muuseumitundide arvu paratamatu vähenemise, mistõttu palju vähem lapsi saaks Vana-Võromaa muuseumidest teadmisi juurde ja seetõttu väheneks ka muuseumide tulud. Kogudega tegelemine hõlmab väga paljusid erinevaid töid, sh hoiuruumide korrashoid ja säilitustingimuste pidev seire, esemete puhastamine, inventuurid, uurijate teenindamine, näituste ja muuseumitundide jaoks museaalide väljaotsimine, museaalide liikumise dokumenteerimine, konserveerimisvajaduse väljaselgitamine ja konserveerimistööde korraldamine, uuet esemete kirjeldamine, pildistamine, digiteerimine, MUISis andmete täiendamine ja korrastamine jne. Kolmes Vana-Võromaa muuseumis on museaalideks ka hooned. Ettepaneku rakendamine tähendaks meie muuseumide kogude seisundi kindlat halvenemist. Kreutzwaldi muuseumi aednik ei suuda tegeleda kolme muuseumi aedadega korraga, sest ta peab muuseumis tegema ka muid töid. Samamoodi nagu Karilatsi ja Mõniste muuseumi majandusspetsialistidel on reeglina oma muuseumis nii palju tööd, sh muuseumi teiste töötajate abistamine ja programmides osalemine. Muuseumist muuseumisse sõitmine tähendaks suure osa ajast sõidukiroolis olemist (Karilatsi ja Mõniste muuseumide vahemaa on üle 80 km) ja sõitmiseks kuluva aja jooksul muuseumi jaoks kasulikku tööd teha ei saa. Sellele vaatamata on vajaduse korral eri muuseumites inimesed käinud teistes muuseumides abiks.

4) muuseumi kogude haldamine: sõnastusega on loonud kujutluspilt, et tegelikkus ei vasta peavarahoidja ametijuhendile, kuid peavara ametijuhendis ei olegi sellist ülesannet, et peavarahoidja peaks vastutama kõigi muuseumite kogude eest. Iga muuseumi kogude eest vastutavadki iga muuseumi koguhoidjad, sest see on nende ametijuhendiga pandud ülesanne. Aruandes ei ole toodud välja juhtumeid, kus peavarahoidja või koguhoidjad oleksid teinud midagi sellist, mida nad ametijuhendite kohaselt ei peaks tegema, või jätnud tegemata midagi sellist, mida nad ametijuhendite järgi oleksid pidanud tegema.

Loomulikult on igal muuseumil oma spetsiifika, millega iga muuseumi puhul tulebki arvestada, sest muud moodi see ei ole võimalik. Koguhoidja ametijuhendis on kirjas, et vajadusel osaletakse ka näituste ja programmide koostamisel. Sama tööülesanne on ka mõne teise töökoha ametijuhendis. Peavarahoidjat erinevate muuseumite kogudega seonduvate näituste kujundamisse ei peagi kaasama, sest peavarahoidjal on vastavalt ametijuhendile muud tööülesanded ning näituste

koostamist peavarahoidja ülesanne hulgas ei ole. Ekslik on kirjeldus, et peavarahoidja vastutab kuidagi Võrumaa Muuseumi kogudega seonduvate näituste eest, sest esiteks peavarahoidja tööülesannete hulgas ei ole näitustega seotud tegevusi, teiseks on peavarahoidjaga sõlmitud töölepingu kohaselt tal lisäülesanneteks ka Vana-Võromaa Kultuurikoja koguhoidja tööülesannete täitmine ja kolmandaks koguhoidjad ei vastuta mitte näituste eest, vaid näitustel kasutatavate museaalide säilimise eest.

5) WI neli muuseumi ei ole omavahel konkurendid. On olemas pikk loetelu konkreetsetest tegevustest, kus on tehtud head ja konstruktiivset koostööd erinevate struktuuriüksuste vahel (võrukeelsed lastelaagrid, lastefestivalid, kirjandustänav, ühiskalender, Vana-Võromaa saatkonnad, ühised väljasõiduõppepäevad, ühise uudiskirja väljaandmine ja levitamine, ühisturundus jne-jne).

6) Vana-Võromaa Kultuurikojast: viidatud muuseumi püsiekspositsiooni on viimastel aastatel pidevalt uuendatud: kaardisein koos Mellini suurendatud detailse kaardi ja ajalooliste fotodega, Vaba-Sõltumatu Noorte Kolonn nr 1 ja periood 1.01.1987-15.07.1988, võru keele ajaloo tutvustus (Eestis ainuke), metsavendluse tutvustus (Eestis parim omataoline), Vana-Võromaa rahvarõivaste tutvustus (koostöö üle-eestilise rahvarõivaste nõandekodade liikumisega) jne. Vana-Võromaa Kultuurikoja galeriis vahetuvad pidevalt kunstinäitused, mis on muuseumisse toonud varasemast rohkem nii Võru linna inimesi kui toonud külastajaid Võrru üle Eesti. Tänu asutusesisestele arendustöödele on Vana-Võromaa kultuurikoja omatulud kasvanud 2022.aastaks 7 korda võrreldes 10 aasta taguse olukorraga. Erinevalt VI teistest muuseumidest Vana-Võromaa Kultuurikoja kinnistu kuulub RKASile ja 1/4 muuseumi kuludest on üür RKASile, teistel muuseumidel, sh aruandes mainitud Viljandi muuseumil ja Setomaa muuseumidel sellist suurt kuluartiklit ei ole.

7) Muuseumide omatulu puudumine: puuduvad asjassepuutuvad analüüsid, mille alusel saaks väita, et riigiasutuse tegevusvorm ei suuna omatulude teenimisele, seda eriti olukorras, kus VI omatulud on aasta-aastalt pidevalt suurenenud (VI omatulud kokku olid 2022.a ca 6,5 korda ja eraldi muuseumiosakonna tulud olid ca 1,5 korda suuremad kui need olid enne VI-le muuseumiosakonna tegemist). Aasta-aastalt suurenenud omatulud kui muud arengud näitavad, et mingit *status quo*'d ei ole ning muuseumid toimivad järjest ühtsema ja tugevama meeskonnana. Keskendumine üksnes omatulu teenimisele on arusaamatu, sest VI ei ole äriettevõtte ja ei peagi olema, sest vastavalt teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusele ja VI põhimäärusele ning muuseumiseadusele ja Vana-Võromaa muuseumide põhimäärusele on nii VI-l tervikuna kui VI muuseumiosakonnal muud eesmärgid kui lihtsalt omatulu teenimine. Ei ole esitatud põhjendusi analüüsi selle kohta, miks VI senised põhimäärusega pandud ülesanded tuleks asendada omatulu teenimisega.

Aruandes ei ole kajastatud ühtegi auditileidu, millest saaks järeldada, et midagi oleks WIs dubleeritud või riigiressursse oleks kasutatud mittemõistlikult.

Muuseumide struktuuri muutmise ettepanek tähendaks praktikas uute töökohtade loomist ja töajookulude suurendamist. Vajalik oleks läbi viia analüüs struktuurimuudatuse vajaduse ja võimaluste hindamiseks.

SAO kommentaar: auditi eesmärk ei olnud analüüsida muuseumide omatulu 10. a võrdlusena. Auditeeritav periood oli 2021,2022. Lisaks tuleb 10. a perioodi kasvu % korral arvestada ka raha väärtuse langusega.

Riigimuuseumide sihtasutuseks ümberkujundamine on olnud riigi strateegiline valik aastast 2012. Vt täpsemalt reformist, <https://www.kul.ee/kultuurivaartused-ja-digitaalne-kultuuriparand/muuseumid>